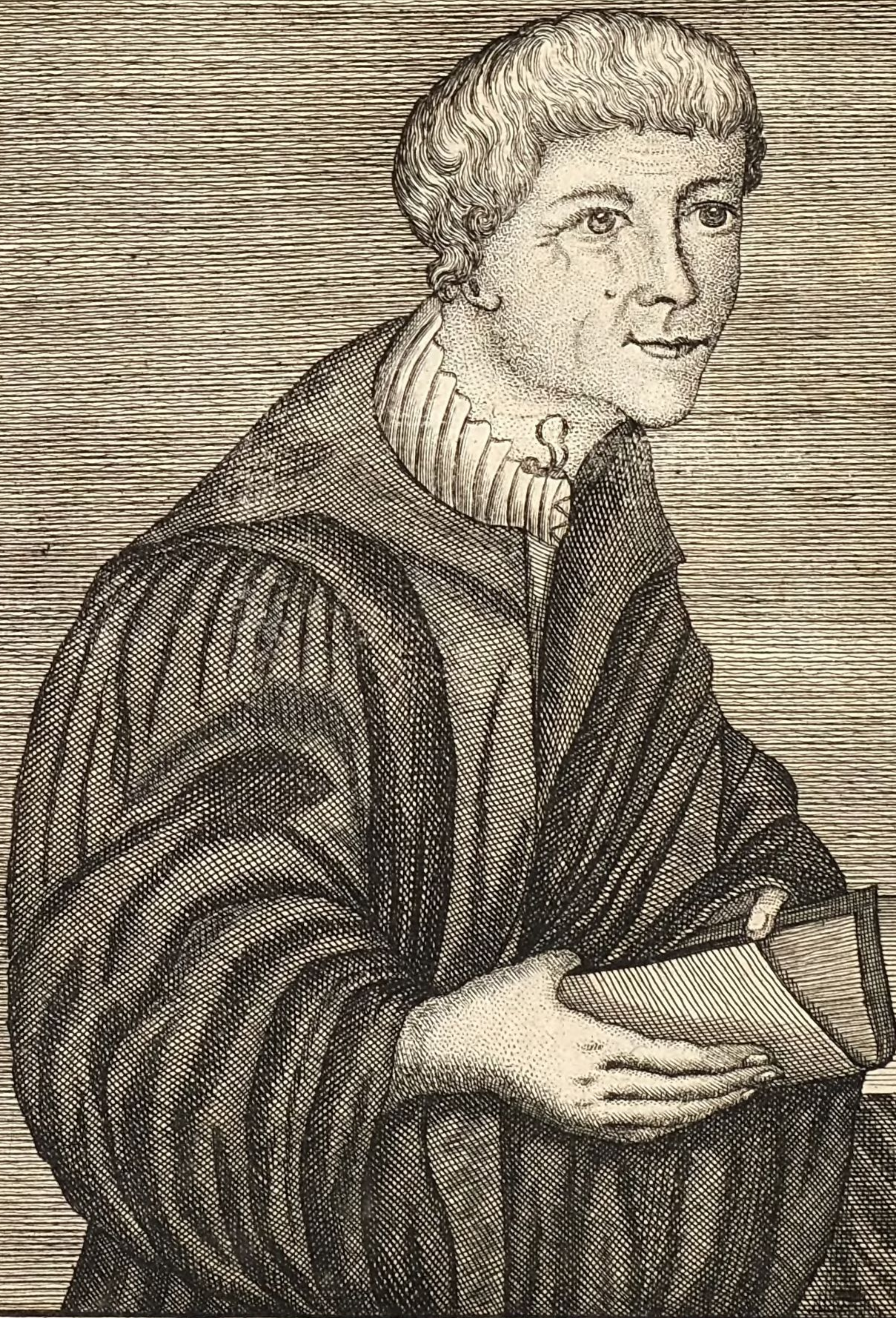

Magister Johannes Langer. 1525-1529.

2
JO. MARTINI SCHAMELII

Past. Primor.

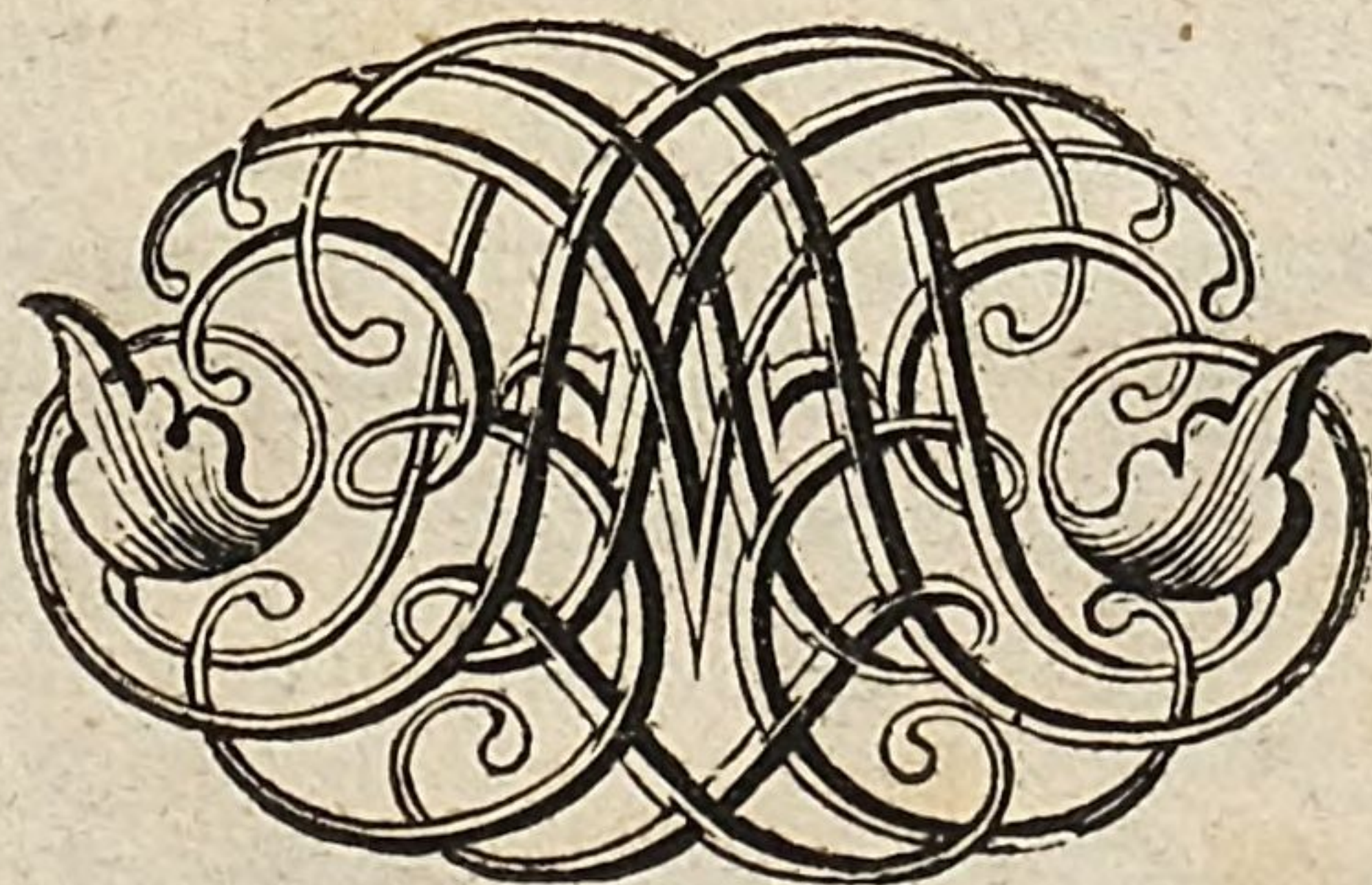
NUMBURGUM
LITERATUM,

P A R S II.

Exhibens

Continuationem Partis I. & ejusdem
Supplementa:

Accedunt Epistolæ FLACII, CALVISII, FRANZII,
DAUDERSTADII, CUNDISII aliorumque
nondum editæ.

L I P S I Æ,

Sampt. HÆRED. LANCKISIANORUM.

ANNO 1736.

JOHANNES SCHUMACHER

1845

MUSEUM
LITTE

P. A. S. II.

Exhibitor

Continuation of Series I. & Supplement

Accorded by the Board of Trustees
of the Academy of Natural Sciences
Philadelphia

1845
George H. R. LANCHESTER

Q. D. B. V.

Ariarum civitatum Chronica & Annales contexuit atque in lucem emisit Jo. *Vulpus*, scriptor non ignotus, *Numburgense* vero Chronicon, cui titulum *Naumburgs Zierlichkeit* a) præscripsit, inter schedas reliquit, ac morte præpeditus evulgare non potuit. Hoc MS. anno superiori nactus confestim pervestigavi, an de re literaria quidpiam tradat? Integrum autem Caput *claris Numburgensibus* datum esse conspexi, nondum a me in parte priori *Numburgi literati* enumeratis. Singulos igitur nunc proferam, sed ita, ut præter nuda, quæ *Vulpus* designavit, nomina, ea quoque, quæ de eorum vita indagare licuit, commemorem, imo plures etiam literatos iisdem adjiciam atque numerum augeam. Sequuntur itaque:

a) v. *Kreyssig* Bibliothec. v. Ob. *Sachsen* p. 303.

I.

Henricus III. Episcopus Basileensis, ordine XXXIV. Fuit Comes a *Neiwenburg*. Sedit ab A. 1262. ad 1274. Bellum gessit cum *Rudolpho* Habsburgico. Ipsius ævo Romani Pontifices au-

P. II.

A

dacius

dacius Episcopos constituerunt, quod Imperatorum ac Regum antehac jus erat.

conf. *Pantaleon*. Prosopogr. P. I, f. 260.

II.

Humbertus Episcopus Basil. ordine XLVII. Comes a *Neiwenburg* a). Præfuit Episcopatu ab A. 1395. ad A. 1403. v. *Pantal.* l. c.

a) Inseruit hosce duumviros Chronico suo *Vulpius* confundens urbem Numburgum & castrum *Neuenburg* s. *Neiwenburg* in excelso monte in vicinia ad Unstrudam situm, *Ludovici* Ferrei, Landgr. Thur. sedem. v. *Ursin.* Chron. Thur. ap. *Menk.* Scriptt. T. 3. f. 1258. & 1268. Comites vero a *Neiwenburg* descenderunt ex illustissima familia Comitum ab Orlamunda, de quibus *Leuberus* in Catal. sequentia refert: *ORLAMUNDENSES* Comites per *OSTERLANDIAM* & *THURINGIAM* potentes, diversa cognomina pro domiciliorum diversitate assumerunt. - - - Eodem modo *HENRICUS* & *HERMANNUS*, Comites Orlamundani a possessione castri *NEUENBURGK* s. *NAUMBURGK* prope oppidum *NAUMBURG*, Comites de *NAUENBURG* salutarari voluerunt circa A. 1284. 1286. v. *Menk.* l. c. f. 1923.

III.

Georgius *OBLIK*, Abbas *Kaysersheim*. A. 1460. Ipsum *Cæsariense* cœnobium opulentum est atque longe pulcherrimum ordinis *Cisterciensis*, non procul ab eo loco situm, ubi *Lycus* & *Danubius* in *Svevia* confluunt. Qua fide autem hic nuncatur *Vulpius*, ex *Georgio* Abbate modo allegato, *Numburgensem* faciens, non constat. Nota equidem est familia eorum, qui die *Obliken* appellati sunt, ex quibus M. *Martinus Oblik*, ararii publici præfectus, circa initium Sec. XVII. obiit: incertum autem, an Abbati *Georgio* cognomentum istud fuerit. *Bruschius* in Chronol. Monast. Germ. p. 86. expressis verbis *Ingolstadianum* appellat, atque sequentia de eo refert: *GEORGIUS*, patria *Ingolstadianus*, eligitur A. C. 1458. Celebratur alter *Cæsariensis* Monasterii fundator propter diligentem œconomiae administrationem, & monasterii domiciliorum instauracionem. - - - Ædificavit Bibliothecam, infirmatorium, & alias pluri-

plurimas ædes. Præfuit utilissime 21. annis. Decessit ex hac vita A. 1479. conf. infr. N. 6. not. b.

IV.

M. Petrus *Kühn*, Numb. Decanatu Facultatis Philos. in Academia Lipsiensi functus est A. 1506. de quo v. Matric. Acad.

Cognominis quidam vixit A. 1654. M. Johannes *Kühn*, Fac. Philos. & Colleg. Maj. Principum Collega.

V.

Bartholomæus *Koch*, Numburgens. Vocatus est ad Pastorum Hetstadiensem in Comitatu Mansfeldico A. C. 1508. In *Hopenrodii Bericht von Hetstädt* hæc de eo leguntur: A. 1492. ist Pfarr hier gewesen Gregorius Weneri, der H. Schrift D. hatt aber die Pfarr nicht persönlich bewohnet, sondern einen Priester allhier gehabt. / / / E. E. Rath kunte das nicht länger dulden. / / / Schrieben derowegen A. 1507. zu obgenannten D. Weneri und begehrten von ihm, er solte die Pfarr selbst versehen und bestellen, wo aber nicht, würden sie verursacht, selbst einen Pfarrer zu verordnen. / / / Also ward Pfarr, Herr Bartholomæus Koch (Numburgens. A. 1508.) ein ernstlicher und gravitätischer Mann und der seines Amtes treulich und fleissig gewartet hatt, und wiewohl er grosse Lust zu Ceremonien und Kirchen-Gepränge hatte, ist er doch leßlich durch viel Anhalten Herr Johann Rhons, seines Capellans dahin gebracht, daß er hatt die reine Lehre des Evangelii angenommen und geprediget, ist gestorben A. 1529. an der Schweiß-Sucht, liegt im Chor recht für den hohen Altar. conf. *Diplom. Nachles. P. 5. p. 87.*

VI.

M. Georgius *Lysthenius*, Numburgens. varia usus est fortuna. Primo quidem A. 1551. *Fenæ* Depositoris munus suscepit: mox Cantor factus *Elnbogensis* in Bohemia, inde expulsus Numburgum rediit atque tamdiu latuit, donec adeptus est parochiam *Rosbach* in Diœcesi Friburgensi: A. 1567. constitutus est Diaconus *Weisenfels*. ubi etiam Abbatissæ *Wazdorffæ* fuit a concionibus. Postea potitus est Ephoria *Liebenwerdensi*, A.

1573. *Augustus* El. Saxon. muneri concionatoris aulici ipsum præfecit, quo etiam per totos 14. annos perfunctus est: resignare tamen coactus per Crypto-Calvinistas sub El. Sax. *Christiano*. Dresda evocatus est solenniter A. 1587. ad Pastoratam & Ephoriam *Weissenfelsensem* ibique tandem mortuus est A. 1596.

** Fufius hæc referuntur in peculiari vitæ ipsius pericope a M. Petro *Horn*, prætore *Weissenfelsensi*, Compatrie atque familiari *Lysthenii* consignata, quam ex Relatt. Innoc. A. 1724. p. 1064. excerptam heic subijcere operæ pretium erit:

„Natus est M. Georgius *Lysthenius* inferioris sortis parentibus A. 1532. in ea parte urbis *Neoburgi*, quæ sibi nomen a libertate a) vendicat. Is est annus, quem cives a magno b) incendio appellarunt. Cum aptus fuit discendis litteris parentes eum in c) scholam deduci & institui diligenter curarunt. Anno ætatis 19. Jenam missus, postmodum Depositoris munus suscepit. Erat enim *εὐτράπαιλος*, facetus & illis vexationibus apprime aptus. Cum vero ob angustiam patrimonii in academia diutius versari non posset, itineri se accinxit, & in Diœcesi *Ellebogensi* d) Cantor factus, uxorem duxit, cum qua misere in paupertate vixit. Insuper Pragensis Episcopus persecutus est eum propter sinceram confessionem Evangelii, captivum etiam in carcerem conjecisset, nisi nocturna fuga suæ saluti ancoram invenisset. Hoc litteræ testimoniales amplissimi Senatus *Ellebogensis*, quas mihi exhibuit, comprobant. Reversus igitur in patriam apud suos latuit, donec opera, consilio & studio reverendi & doctissimi viri, Domini M. Jac. *Wigandi*, Pastoris & Superint. *Weissenfelsii* & *Friburgi* ad Unstrudam (eo enim tempore erant inspectiones utriusque conjunctæ, quæ postea sunt divisæ) adeptus est Parochiam in *Rosbach*, hodie *Friburgensis* diœcesios. Hinc vocatus autoritate & potestate Senatus, quod vocationis litteræ testantur, hujus Ecclesiæ factus est Diaconus anno nimirum supra sesqui-millesimum 67. cui concionando, monendo & fideliter docendo

„præ.

„præfuit. Nihilominus etiam venerabili & nobili Dominae e)
„Marg. de *Watzdorff*, piæ & religiosæ fœminæ, ultimæ hujus
„cœnobii abbatissæ, fuit a concionibus. Cujus neque muni-
„fica liberalitate, neque Senatus debito salario hic alere &
„sustentare se poterat. Habebat enim numerosam f) sobo-
„lem, conjugem non admodum domesticæ rei gnarum, & æs
„alienum huc secum pertraxerat. Anno 1573. de mandato
„illustriss. & clementissimi Principis ac Domini, Domini AU-
„GUSTI, Electoris Saxoniae, Superintendentia *Libewerdæ*
„potitus est. Est ea in loco palustri & non satis salubri sita,
„reditus non admodum amplos habens, ut ipse mihi sæpius
„prolixius narravit. De quo modo dixi, Illustr. & Poten-
„tissimus, cum ad venationem venisset *Libewerdam*, man-
„davit *Lysthenio*, ut de coena Domini publice concionem ha-
„beret. Eam cum Dominus Elector audivisset, adeo fuit ea
„delectatus, atque etiam pronunciatione *Lysthenii* (erat enim
„acuta & clara vox viro) ut aulicis concionibus vocatum præ-
„ficeret. Summam expertus est gratiam cum Domini Ele-
„ctoris, tum Electorissæ Dominae *Anne*, ex regio sanguine
„Daniae progenitæ, per totos 14. annos, quibus suo munere
„in aula perfunctus est. Nam is 12. florenorum ex principali
„largitate in libris rationum Camerae accepisse legitur: potis-
„simum id factum esse creditur, quod per ipsum divino quasi
„afflatu consilia *Calvinianorum*, in aula *Dresdensi*, Acade-
„mia *Wittebergensi*, & alibi latitantium, fuerint revelata &
„detecta. Verum ut fortuna nunquam est stabilis, nec sede
„moratur in una, secundum Poetam; Cum D. Elector, & D.
„*Anna* Conjux pientissimæ & illustriss. memoriæ, moreretur,
„& Dominus CHRISTIANVS, Hæres & successor patriæ di-
„gnitatis & regionum factus esset, ipsi *Lysthenio* etiam, pro-
„cul dubio *Calvinistarum* insidiosis machinationibus, munus
„in aula concionandi resignatum est. Aula autem ne inci-
„deret in aliquam suspensionem odii, iræ & inclementis affe-
„ctionis, contra patriæ aulae concionatorem veterem, manda-

„vit *Pirnenſi* Senatui, ut *Lyſthenium* requirerent Superinten-
 „dentem. Cui Senatus, ut par eſt, paruit, & vocationem
 „miſit, quam originaliter vidi. Quoniam vero ei inſerta
 „erat hæc clauſula: *quod fieret ad reſcriptum illuſtr. Princi-*
 „*pis Electoris*, oblatum munus ſuſcipere reſuſcepit. Arbitra-
 „tus enim eſt, quod veriſſimum fuit, ſe apud populum *Pir-*
 „*nenſem* totum pendentem a Calviniano dogmate D. *Stoffe-*
 „*lii*, qui ipſorum Superintendens fuit, & tuba Claſſica, ad
 „propagandam Sacramentariorum doctrinam, in his terris, mi-
 „nimum favoris & gratiæ habiturum eſſe. Cum igitur M.
 „Jo. *Wintzer* ab hac Inſpectione & Superintendētia ad *Li-*
 „*bewerdenſem* transferretur, vocatus ſolenniter a Senatu no-
 „ſtro, in locum ejus ſurrogatus, & a Domino Camerario
 „*Volcmaro Ziegenbornio* Dresda huc deductus eſt anno 1587.
 „ - - - Paulo poſt cum comperiretur ſe a ſacra-
 „mentariis eſſe deceptum & ſub herba illa verborum vene-
 „natum anguem latere, eo crabrones in aula, quæ ſcatebat
 „fere tota Calviniſtis, irritari, ipſi carcerem minati ſunt. Quo
 „indicato ab integerrimo & candidiſſimo viro, *Magdeburgum*
 „fugit, ubi ad menſes aliquot ſuppetiis Illuſtr. Principis ac Do-
 „mini, Domini *Joachimi Friderici*, Marchionis Branden-
 „burgici &c. & Senatus noſtri & aliquot amicorum ope ſu-
 „ſtentatus eſt. Cum autem Illuſtr. Princeps Sax. Elector *Chri-*
 „*ſtianus* Deo clementiſſimo eccleſiis harum regionum bene-
 „cupiente, vitam ſuam in his terris pie clauderet, Paſtor Su-
 „perintendens poſtliminii quaſi jure ad ſuas oves derelictas
 „reverſus, eas divini verbi manna pavit uſque ad annum
 „MDXCVI. cujus die XIV. Nov. *Neoburgio* rediens in mor-
 „bum febrilem incidit, quo aliquoties remiſſior quidem fa-
 „ctus ad labores ſuos eccleſiaſticos redire volens, inobedien-
 „tia ſuorum ſemper ad priſtinum ſtatum recidit, qui tandem
 „prævaluit, ut XXVII. Febr. mane intra 1. & 2. g) Anno
 „MDXCVII. hac miſeriarum valle egreſſus placide in cælum
 „evolaverit h).

- a) Germ. auf der Herrn Freyheit.
- b) De hoc incendio ex Chron. quodam MS. f. 431. sequentia duxi commemoranda: A. 1532. am Sonnt. Quasimod. war der 7. April. zwischen 1. und 2. Uhr Nachmittag brandte die Freyheit ganz ab, in wenig Stunden sahe man von einem Thor zum andern, auch der Dom, die Kirchen, alle Glocken, der halbe Creutz-Gang und ein Gebäude im Georgen-Closter, die ganze Georgen-Gasse, it. die Orgel im Dom, 30. Menschen verdorben und erstickten, und bliebe nichts als die Probstei und der steinerne Thurm im neuen Bischoffs-Hofe. Dieser Brand ist folgender massen geschehen: Zu der Zeit war ein Prediger gen Altenburg von dem Schösser zu Eisenberg auf Befehl des Churfürsten Herzog Hanssen gebracht, da gieng das Volck aus der Stadt hinaus zur Predigt, denn Johann Wolckenhain ward hier vertrieben, daß man zu Naumburg in 3. Jahren keinen bleiblichen Prediger hatte. Damals bin ich mit Hans Müllern, die Zeit wohnhaftig in der Salz-Gassen, neben Glorius Oblicken und Matthäus Hülshnern umb die Zeit, da das Feuer, wie angezeigt, angien, zu Flemmingen im Dorff zur Predigt gewesen, alldahorete ich die Litaney das erstemahl teutsch singen: Als die Predigt aus war, und wir zum Dorffe heraus kamen, da gieng das Feuer auff und war ich ein Mann von 50. Jahren, und ich meinet ich würde mich todt lauffen. Das Feuer war angelegt von einem Vater und Sohn (der auch Pulver in das Feuer geworffen und erwischt worden) die wurden mit glüenden Zangen gerissen, zum Herrn=Thor herauf und umher auf der Freyheit geführet, mit einem Rade zerstoßen und verbrandt. Eadem habet Paul. Langius in Chron. Numburg. f. 78. in Menk. Scriptt. Sax. To. 2. Incentores fuisse de Weida, pro tunc mercenarios in Nuemburg. Etiam magnas & lapideas Canonorum ædes, cathedralis quoque Ecclesiæ tectum & turrem in superioribus adeo arsisse, ut etiam campanæ partim conflatae deciderint, & ad 30. homines & fumo & igne extincti sint, nonnulli etiam prorsus incinerati &c.
- c) Rector scholæ cathedralis tum fuit M. Sigismundus Schorckel, de quo vid. P. 1. p. 53. Numb. Lit.
- d) Elnboga, urbs Bohemiæ in Circulo Egrano in Voithlandiæ confinio.
- e) Jam A. 1539, Dux Saxoniae Henricus Visitationem instituerat, sancti-

sanctimoniales tamen in quibusdam monasteriis a veteri Religione nulla ratione se passæ sunt retrahi. Referam quæ in Schiefferdeckers-Erneuerten Gedächtn. des Weissenf. Zions ed. 1703. in 4. p. 25. leguntur: In diesem 1539. Jahre geschähe auch die erste Visitation derer Kirchen und Schulen alhier von Herrn Herzog Heinrichs zu Sachsen 2c. verordneten Visitatorn, Justo Menio zu Eisenach, Joh. Webern P. und Sup. zu Neustadt an der Orla, Hartman Goldacker, Amtmann zu Calba und Thomas Brücken, Bollrath von Watzdorff, Verwaltern zu Bürgel, und Friedrich von Hopffgarten zu Heineck: Da man denn mit der Domina oder Aebtissin Euphemia von Plausitz, Unterredung gepflogen . . . und ergienge wegen der Nonnen in S. Claren Kloster folgende Verordnung: Es soll auch der Pfarrer Ihm die Jungfrauen sonderlich lassen befohlen seyn, und aufsehen, daß sie im S. Evangelio wohl unterrichtet und in feiner Christl. Zucht erhalten werden, darinnen Ihm denn auch die Jungfrauen, als Ihrem Seel-Sorger, gehorsamlich folgen sollen. Mox p. 98. de Langendorffenibus inclusis narratur: A. 1598. ist bey der General-Visitation noch grosse Verstockung und Bosheit befunden worden, da manche gar zu den Papisten übergegangen, . . . A. 1555. hielt M. Jacob Weygand P. und S. alhier Sontag nach Andrea in Kloster Langendorff Visitation . . . da uns die 4. Nonnen beantwortet haben, es gehe ihnen wie Gott will, so könten und wolten sie nicht gläuben daß unsere Religion und Brauchung der Sacramenta recht und christlichen wäre. . . und wolten also in dem Glauben, darinnen sie getauft wären, bleiben.

- f) Duplici enim vice contraxit matrimonium, uti mox dicetur.
- g) Quæsitus paulo ante ultimam analysin: si vita hæc terrestris esset relinquenda, *num corpus in templo velit sepeliri?* Non, respondebat, sed in publico cœmiterio cum præmissis meis ovibus dormiam credens & expectans certissime gloriosam resurrectionem.
- h) Habuit duas conjuges, unam, Boënam Ellebogensensem, *Margaretham*: alteram Torgensem, *Catharinam*, Filiam Torg. Diaconi, ex qua nati ei sunt 2. filii & 3. filiæ. Quinam fuerint autem quæ ipsorum nomina, reticet *Hornius*. Non constat igitur, an *Leistbenii* nostri posteris accensendus sit M. *Joachimus Leistenius*, qui sub auspicia Illustris Augustei A. 1664. ad Professionem Math. & Histor.

Histor. vocatus est, & An. 1674. ad gubernacula s. Rectoratum Gymnasii ascendit, ex programmatibus, quæ edidit, notus. conf. *Introd. Ill. Gymn. Aug. Leucop.* in 4. lit. D.

* Scripsit *Georgius* noster aliquot Tractatulos & Conciones, quæ publice excusæ habentur.

VII.

M. Joh. Zerbst Numburg. Diaconus in æde beat. Virg. Hal-
lens. vocatus an. 1568. paulo post an. 1572. obiit. v. *Heinecc.*
Densm. der Reform. in der Histor. Vorrede p. 82. ed. Hal. 1718. in 4.

IIX.

M. Martinus Robte Numburg. de quo *Bertuchius* non si-
ne laude refert: M. *Kromayero* (Con - Rectori An. 1608.)
successit, ingenii felicitate & docendi dexteritate satisfacit offi-
cio. Phtisi consumtus vitam pie in Christo clausit A. 1610. v.
Chron. Port. P. 2. p. 184.

IX.

Nicolaus Höpffner Numburg. parochus fuit in pago Drasch-
witz in Dioecesi Cizensi A. 1669. publicæ luci dedit Tr. von grossen
Sturmwinden non contemnendum.

X.

D. Christianus Lange: primo Archi-Diaconus Thoma-
nus, postea Pastor, Th. P. P. & Superint. Lipsiensis, *Numburgen-*
sem se appellat in Examinatione 6. Admirationum scripti, cui
Titulus: *Scharffes rundes Muge G. Landherrens c. Pupillam*
Saxon. ed. Lips. 1630. in 4. 12. B. mortuus A. 1657.

De parente ipsius D. *Samuele*, pariter Th. Prof. & Sup.
Lips. constat, in pago vicino Ustenburg rusticis parentibus natum
esse, atque in pueritia nudis etiam pedibus Scholam Numbur-
gens. frequentasse. conf. *Gelehrt. Lex.*

XI. XII.

Johannes Schloer P. Francohusanus & vicinarum Inspector.
v. *Bertuch. Chron. Port. P. 2. p. 390.*

Petrus Probst P. in Uttenbach.

Atque hi sunt fere illi literati, quos *Vulpinus* collegit. Su-
perfant autem adhuc alii, a nobis tandem recensendi:

XIII.

D. Franciscus *Pfeil*: Ab Electore Saxon. D. *Johanne Frederico* A. 1542. peracta Nicolai *Amsdorffii* introductione in regimine Episcopatus Numburgensis Cancellarius constitutus est, cui paulo post successit D. Nicolaus *Reinaldus*. a) Evocatus est *Hamburgum* A. 1546. illiusque Reipublicæ b) Syndicus designatus, quod munus ipsi etiam tandem a Republ. *Magdeburgensi* delatum c) est A. 1552. decessit ibidem circa finem Seculi XVI. Inter scripta d) ipsius, quæ lucem viderunt, eminent *Consilia Juris*, Opus posthumum in 2. Centurias divisum atque a filiis hæredibus curatum, prodiit 2. Tomis in fol. Magdeb. A. 1600. In frontispicio operis effigies *Pfeilii* apparet, infra illam vero Symbolum: *Thue recht, laß Gott walten*: Dedicationi præfixa sunt insignia *Pfeiliana*, in quibus lilium depictum est, duabus columnis fultum atque spiculo transfixum.

- a) v. *Seckendorff*. Hist. Luth. L. 3. f. 393.
 b) Comparat in serie Syndicorum *Hamburgensium*, quam adornavit *Fabricius* in Memor. Hamburg. T. 1. p. 440. his verbis: A. 1546. Franciscus *Pfeil* J U. D.
 c) Huc spectant verba dedicationis T. 1. Consiliorum præfixæ: Cum intelligeremus, nec consilia quidem, quæ superior ætas suppeditavit infinita, factorum indies quæ contingunt, circumstantiis satisfacere, hæcce autem parentis nostri responsu diversas factorum, prout illi partim, cum Cancellarium in districtu diæceseos NAUMBURGENSIS, partim vero cum SYNDICUM apud HAMBURGENSES & MAGDEBURGENSES ageret, offerebantur, præ se ferre species, nec parum lucis, (absit arrogantia dicto) Juri Saxonico & consinium provinciarum statutis & consuetudinibus asferre, concessimus tandem &c. In dedicatione vero Partis secundæ sequentia commemorantur vitam *Pfeilii* & acta illustrantia: Cum primis fecit meritorum, quibus parentem nostrum, ex districtu diæceseos NAUMBURGENSIS, ubi Cancellarii munere tumungebatur, evocatum, cum laudatissimis vestris Rebus publicis Syndicum præficeretis, abunde satis prosecuti fuistis, recordatio. Etenim si vos Reipubl. HAMBURGENSIS, quibus ille Anno reparata salutis 1546. vel vos Reipublica patriæ. (sc. Magdeburg.) Procures, quibus A. 1552. in consilium ascisciebatur, nihil prius aut antiquius duxistis, quam

ut omni beneficiorum genere eundem, tum laborum, quæ expediendis Rerumpublicarum ueststrarum negotiis gravibus certe & arduis, etiam in regionibus longe disitis terra marique impenderet, tum vero etiam affectionis illius, qua vobis uestrisque civibus ad extremum usque balitum unice devinctum animadvertistis, intuitu cumularetis. Tandem vero additur: *Quod si feceritis, næ & ALIA, QUÆ PENES VOS SUNT PARENTIS SCRIPTA*, utilitatis certe non minoris atque presentia, posteritati ut relinquantur, studebimus.

- d) Integro ac spisso volumine congescit diplomata atque privilegia, Episcopatum Numburgensem concernentia, quod MS. (Copial-Buch) superesse adhuc alicubi, amicus quidam retulit.

XIV.

M. Ambrosius Chemnitius, Bricena Marchicus, D. Martini Chemnitii, ex fratre cognomine a) nepos. Primus est, qui A. 1580. ad Diaconatum tertium b) Ecclesiæ Wenzeslai terræ Numburgensis vocatus est. † A. 1597. ἀτεκνος.

* Edidit, Carmen in Natalem Christi Witteb. 1584. in 4.

Sub præsidio D. Georg. Mylii Disput. hab. Jen. A. 1589. de Vocatione Ecclesiastica, quæ est ad Ministerium.

Carmen præfixit Libro D. Chemnitii de duabus Naturis in Christo, quod hic repetimus:

Epigramma.

Christus, ad extensam, lina cum daret avida sponte
 Membra trabem, vitæ, morte parabat opus.
 Nudus, at hoc opus expedit, quia scætilis urnæ
 Subjicitur vestis fortilegisque toga.
 Dividuam miles prædam facit æmulus æqui,
 Pars, ut defecta veste, quaterna fiet.
 Sed non ense togam rupit: Nam textilis arte
 Hæc, inquit, potis est, integra sorte dari.
 Vix veniam scelus hoc, fultam ratione meretur,
 Sed majus, Christi nunc fit ab hoste, scelus.
 Sacrilegus Christi non vestem, condit in urna,
 Sed dubio Christum subjicit ille lucro.
 Jure scelus pingit ficto, linguamque volutat,
 Ad quemvis sensum, fundat ut ore sonos.

Eventu dubio, quod si cadit alea jacta,
 Os simulans, casum corrigit arte sua.
 Heu scelus infandum! jacta datur integra Christi
 Sorte toga, at Christum dividit ista phalanx.
 Cancellis ipsum dia cum carne coarctat,
 Extra quos carnis vis operando fluat.
 At ceu Sphæra, suum circumrotat acta planetam,
 Et veluti clavum volvit adacta rota:
 Sic caro quod Christi mentis vertigine capta,
 Partitæ comptor sit Deitatis, ait.
 Quodque caro in cœlo videat circumvaga mundum
 Fingit, & absentem quod procul illa regat.
 Hydram hanc, quæ saniem tantam evomit ore bisulco,
Chemnitius sacri Flaminis ense secat,
 Assumptæ quæ sit divina potentia carnis
 Quique ejus cultus religioque, docet.
 Et firmat vivo verbi solamine pectus,
 Ne desperato hoc tempore forte ruat,
 Tu cave; partitum facias Christum excitus cæstro,
 Ne fucato ejus nomine, quære lucrum.
 Hunc evolve librum, verbi pro lumine grates
 Solve Deo, celebra pro pietate virum.

M. Ambrosius *Chemnitius*.

a) En Stemma *Chemnitianum*!

Paulus Chemnitius, pannifex † 1533.

Euphemia Kaltenbornin, Juterboc. † vidua 1566.

I

Ambrosius, pannifex
† 1564.

D. Martinus
Super. Brunswic,
† 1586.

Ursula:
† virgo innupta 1548.

M. Ambrosius: natus
1519.

b) Fallitur *Rietbmayer* P. 3. der Braunschw. Kirchen = Hist. in den
 Beilagen p. 437. perhibens; Ist zu Naumburg auf der Freyheit
 Pfarrer gewesen.

XV.

M. Andreas *Cruciger* vel *Creuziger*, Numburgensis. Integro sexennio primis literis Schola Portensis ipsum a) imbuunt, sublimioribus Academia Lipsiensis. Primum parochia *Wahrenbrück* b) in diocesi Liebenwerdensi praefuit, inde mandato Sereniss. Electoris Saxon. ad pastorem in c) oppido Zörbig vocatus est, tandem munus Pastoris & Superint. Delitiani ei obtigit A. 1617. Vivere desuit A. 1644. d. 11. Maj. Uxorem duxit N. Lucæ *Cranachii* Judicis Witteberg. viduam.

a) Accessit A. 1594. d. 2. Sept. v. *Bertuch*. Chron. P. 2. p. 393.

b) Refert hæc *Bertuch*. l. c. quando eum vocat: *Artium & Philosophiæ Magistrum, Pastorem in ARENBRUGK*.

c) Debemus hæc M. F. G. *Eltestens Nachr.* von Zörbig p. 202. Churfürstl. Durchl. inquit, denominirten M. Andreas Crucigern. Es war derselbe von Naumburg bürtig. A. 1584. (*Bertuch* potius A. 1594. fuisse asserit) war Er in die Schul-Pforte gezogen, und hatte darinnen sein Sexennium ausgehalten. Ehe er anher kam, war er Pfarrer zu *Wahrenbrück* (*Arenbrugk* juxta *Bertuch*.) unter der Inspection *Liebenwerda*. Zum hiesigen Pastorat gelangte Er A. 1612. und mußte Ihm auf ergangenen Churfürstl. Befehl NB. der Rath die Vocation in Namen des Churfürsten ausstellen am 26. Jul. Er wurde hernach Superintendens zu *Dölitzsch* A. 1617. Als Pfarrer zu *Wahrenbrück* verehelichte Er sich mit *Lucæ Cranachs* Richters zu Wittenberg, nachgelassenen Witwe. Starb zu *Dölitzsch* A. 1644. d. 11. Maji.

XVI.

Andreas *Leopoldi*, Numburg. Officio Sub-Con-Rectoris functus est in Gymnasio Quedlinburgensi A. 1578. v. *Kettner's* Quedlinburg. Kirchen-Histor. c. 33. p. 245.

XVII.

D. Paulus *Müllerus*, Witteb. Rector fuit Scholæ Senat. Numburg. A. 1621. Vitam ipsius enarrat Gebh. Theodor. *Meierus* in Monumentis Julis ed. Helmst. A. 1680. in 4. dignam, quæ huc subeat:

Incluta ad Albim *Witteberga* præstantem nobis hunc dedit virum, natum patre cive & factore ibidem. In Schola

& Academia patria literis, bonis artibus & Philosophiæ atque Theologiæ præceptis cum probe esset eruditus *Iglam* in Moraviam vocatus est, ubi Rectoris Scholæ partes administravit. Vixit ibi aliquamdiu & egit sic satis bene, donec Tyranni de Pontificia sacra coactus solum verteret. Bohemiam enim in exilium ire maluit, quam iugo traditionum & institutorum pontificiorum se submittere. Rediit ita Wittebergam, ubi privata opera docuit juventutem Academicam eo successu, ut *Magistri titulo* auctus innotesceret passim, & postea a *NAUMBURGENSIBUS Scholæ Civitatis sue regendæ* præficeretur. Et has partes tractavit ac gesit laudabiliter quidem, sed non diu admodum, a) utpote mox *Ecclesiæ cathedralis, quæ HALBERSTADII est, ecclesiastes* constitutus. b) Quam spartam dum ornare atque temporis interviens strenue veritatem asserere satagit, multa dura sapius est perpeffus a Pontificiis, qui & vitæ ipsius insidiabantur, laqueum ei in ambone non semel tendentes. A. 1630. auspiciis Serenissimi Ducis *Friderici III.* in locum *Struvii* surrogatur, *Antistes Ecclesiæ Helmstadiens.* atque *General. Superintendens* ejusdem atque vicinarum, simulque Theologiæ Professor constitutus est. Quibus muneribus in sextum usque annum bona fide functus est. Anno enim 1636. a maximo Heroe Duce *Georgio* in aulam accersitus Serenissimo Principi a concionibus & consiliis ecclesiasticis fuit, atque ut supremus Inspector Ecclesias Ducatus *Calenbergici* rexit. Magnam estimationem nominis in aula consecutus est, gravi & prudente morum censura. Designatus autem aulæ *Calenbergiæ* Protecclesiastes & ditionis Superintendens Generalissimus priusquam Helmstadio Hildesum (ubi tum aula Principis erat) abiret, Doctoris Theologi titulo & honoribus ornari voluit. Impertivit ei illos prudens brabeuta & Decanus *Georgius Calixtus* S. Th. Doct. & Prof. An. 1636 d. 16. Apr. cum Vice-Rectoratu fungeretur ipse D. Calixtus: Pro-Cancellarii vero partes obiret D. Jo. *Stuckius*, hætenus Facult. Juridicæ

dicæ Ordinarius, modo designatus Ser. Ducis *Georgii* Confiliarius & Vice - Cancellarius. Correptus post illa paroxysmo melancholico demandatorum officiorum partibus fungi amplius non potuit. Exiit proinde aula, secessum quærens in imperiali civitate *Northusii*, ut pecunias ex redditibus c) *Walckenredensibus* in annum stipendium ipsi a munificentissimo Principe concessas facilius cogere posset, inde secedens abiit *Gottingam*, ubi ex hac miseria transiit in cœlestem quietem.

a) Idem refert M. Jo. *Theilius* Rect. Budiss. in Progr. de vita æterna, ed. Budissæ 1660. his verbis: *Ego informationi ejus (Job. HERZOG v. Numb. Liter. P. 1. p. 88.) ad suum Dn. D. Pauli MULLERÏ vñv év αγίοις (qui eopse anno 1624 ex Reſtoratu NAUMBURGENS. SCHOLÆ ad officium Prædicaturæ cathedralis Halberstadiens. abibat) a parente præſciebar.*

b) Prolixum Catalogum illorum, qui ex pulvere scholastico in Ecclesiam evocati sunt, contexuit *Bertramus* in der Lüneburg. Kirch. Hist. P. 1. p. 203. quibus tamen adjici adhuc possunt Rectores *Scholæ Numburg. Senator.* sequentes:

M. Gordianus *Hirsch*, Past. Ecclesiæ suburbanæ ad D. Maurit. A. 1541.

M. Joh. Baumgärtel, Past. in Schönburg. 1551.

M. Joh. Stelgner, Diac. Numb. ad D. Wenzesl. 1574.

M. Christianus *Becmannus*, de quo v. Numb. Liter. P. 1. p. 78.

M. Christophorus *Schirmer*, Past. in suburbio ad D. Maurit. 1621.

M. Paulus *Müllerus*, de quo jam exposuimus.

M. Tobias *Ekhard*, P. in Grossen Jena. 1634.

M. Philipus *Salsmann*, Superint. Cizeas. 1662.

M. Theophilus *Colerus*, Super. Jenens. 1675.

M. Joh. *Bretten*, Past. Prim. Numburg. 1663. v. conciones meas funebres Pflicht gegen die Todten p. 51.

M. Adamus *Gschwend*, Diac. postea A. Diac. Numb. 1709.

M. Joh. Christian *Stemler*, Diac. Numb. 1732.

c) Meminit Seren. hujus Ducis *Georgii*, beat. *Leukfeld* in Antiqq. Walckenred. P. 2. p. 154. aliosque etiam a Seren. D. Christiano *Ludovico* ex cœnobii hujus redditibus sustentatos fuisse tradit.

XIIIX.

M. Christianus Krumholz, Numburgensis. Theologiae operatus est in Academia a) Lipsiensi, ubi an. 1672. in beat. Dn. D. Scherzeri Collegio Anti-Sociniano D. 30. & 54. respondendo tuitus est. Postea rite vocatus Weidæ in Voigtlandia Diaconi munus sustinuit. Cognominis infelicis literati D. Christiani Krumholzii Past. Hamburg. ad D. Petr. contubernalis mei, dum Lipsiæ olim studiorum gratia hærerem, an. 1729. post diuturnam custodiam tandem extincti, quem tamen neque patria (Neostadii quippe in circulo Misniæ, quem vocant, metallico natum) neque cognatione attigit.

a) Ad manus est sequens ipsius ad amicum Numburgensem J. S. exarata epistola, ex qua sequentia decerpere placuit:

- - - Obiit diebus hisce incomparabilis doctrinae Evangelicæ assertor ac Theologus, WELLERUS, ille magni nominis, qui dum vixit hætenus, summo cum emolumento Ecclesiæ præfuit. Parentalia instituentur 17. hujus currentis, erit dies solis, ubi simul & apud nos, ut & Wittebergæ, eadem in beate defuncti honorem celebrabuntur. De successoris ipse ὁ μακροβιττης ante suam beatam ἀνάλυσιν fuit sollicitus, a Serenissimoque Electore petiit (sic vulgo fertur rumor) ut generum suum D. Starckium in suum locum substituat, cui petito annuisse quoque Electorem tradunt: aule tamen primatibus non adeo probari istam personam ex multis recenseri audiui. Deus, cujus opus est, hujus viri jacturam, alio, si omnino non simili, non multo tamen dissimili viro refarciat &c. Daham Lipsiæ d. 11. Jul. 1664.

P. S.

T.

C. Krumholz.

Non plane prætereundam duco nostram illam controversiam de voce Sathurni, quam in suspenso hætenus, dum nihil respondi, reliquimus. Brevibus me expedio. Omnino non esse taxandam illam scriptionem, si penitus rem ipsam introspeciamus, præcipue cum nec etymologia, partim ex Græca, partim ex Ebræa linguis destituamur. Ex illa e vocula σαθρῆ, ex hac ΣΑΤ latuit. Mihi tamen magis arridet ratio denominationis desumpta ab Ebraico, quam Græco, quia hoc fabulosius forte, illud autem magis nominis ipsi convenit, utpote cum Sathurnus latuisse dicatur in latio, a quo & ipsa Regio nomen habet. Vale iterum, & quicquid est, boni consule.

XIX.

D. Johannes *Schilterus*, Antiquitatum Germanicarum scrutator celebratissimus, quem quidem non protulit Numburgum, aluit tamen aliquando ac fovit. Natus scil. est *Pegaviae* A. 1632. d. 29. Aug. Patrem habuit Marcum, mercatorem, Zachariae *Schilteri*, Theologi Lipsiensis, ex fratre nepotem; matrem vero Barbaram, Johannis *Strauchii*, Jcti & Prof. Jenensis sororem. Afflicta tunc erant atque bellica tempora, hinc infans vix 3. hebdomadam cum parentibus patria ejectus, Lipsiæ, deinde Dresdæ, latuit. Anni spatio vix præterlapso patre orbatus est. Mater secundis nuptiis in manus convenit Joh. Hartmanni, Senatoris Lipsiensis, qui tamen pariter primo initi conjugii anno, contagio tum grassante, periit, mater insecuta eum est A. 1641. Orphanus itaque noster *Schilterus* a patruo, Joh. *Schiltero*, Jcto & Cur. Supr. Elect. Lips. Assess. receptus, Christophoro *Burchardo* atque M. Theophilo *Colero* a) traditus est, qui bonis literis instruerent. *Colerum* secutus est *Numburgum*, quorsum ad Rectoratum Scholæ Senat. evocatus fuerat, atque sub ipso ita eruditus fuit, ut domini patruj judicio maturus videretur, qui ad graviora studia capeffenda Academiam Jenensem peteret. Per biennium hic commoratus Lipsiam se contulit, ubi A. 1655. titulo Doctoris Philosophiæ ornatus est. Postea reversus *Jenam* in juris studio perpetua D. *Strauchii*, avunculi sui, manu ductio-ue usus est. Spatio 5. annorum elapso venit *Numburgum*, atque in Dicasterio per biennium & amplius causarum patronum egit. Mox a Dn. *Mauritio* Duc. Sax. atque Episcopatus Numb. Administratore cingulum Magistri scriniorum accepit. Exacto autem lustro A. 1671. dignitatem Præfecti Sulani in Comitatu Hennebergico atque in Academia Jenensi insignia atque privilegia Doctoralia consecutus est. Postea a Dn. *Bernhardo*, Duce Vinariensi, in numerum Consiliariorum aulicorum adoptatus est, quem tamen Herum Serenissimum A. 1678. morte amisit. Concessit deinde *Francofurtum* ad Moenum sequente ipsum contubernali Joh. Henr. *Felzio*, D. & Prof. Jur. Argentorat.

P. II. C Atque

Atque hinc nata occasio, per quam ab Illustri Obrecht, Prætor-
re Regio, Provincia Consiliarii Reip. Argentinae atque Prof. Jur.
honorarii ipsi oblata est. Huc itaque se contulit A. 1686. tan-
taque dexteritate res curiae & Academiae tractavit, ut nihil in ipso
unquam desideraretur. Conjugium iniit A. 1660. cum Anna
Sibylla, Henrici Bornii, Judicis urbani & mercatoris Numb. filia,
A. 1699. denata. Pater factus 5. liberorum, quorum hæc sunt
nomina: 1) Joh. Godofredus, Jur. Pr. Jen. 2) Susanna Sibylla,
nupta Dn. Oberlackio, Jur. Prof. Jen. Unus filius & una filia
non diu fuere superstites, proles etiam quinta in utero extin-
cta. In filiam adoptavit Susannam Catharinam Dn. Abrahami
Dieudonné, Præfecturæ Landspergiæ in *Meistersheim* admini-
stratoris filiam legitimam, quæ rem ipsius familiarem diligen-
tissime curavit. Obiit A. 1705. d. 14. Maji. v. Thesaur. Antiqq.
Schilteri T. 2. sub fin.

Scripta *Schilteri*:

1. D. de Syllogismis ex hypothese hab. Jen. 1653.
2. - de analyfi vitæ Tit. Pompon. Attici. Lipf. 1654.
3. Exerc. I. Comment. in L. decision. Justin. Jen. 1655.
4. D. Inaug. de Curs. publ. de Angariis & parangariis ac de
onere Temonario Jen. 1671.
5. de Condominio circa sacra Argent.
6. de Libertate Ecclesiarum Evangelicarum Tr. Jen. 1681. v.
Pfaff. Hist. Theol. Liter. P. 3. p. 210. & 346. Emenda-
tiones & additamenta adiecit J. H. Böhmerus. Hal. 1720.
7. Thesaurus Antiqq. Germ. 3. Tom. in fol. ed. Ulm. 1727.
8. Tr. de renunciationibus.

a) de Colero v. Numb. Liter. P. 1. p. 100.

XX.

D. Joh. Heinrichus *Melissander* alias *Ufer*. Natus Numburg.
A. 1647. d. 12. Aug. Parens ipsius Johannes, tutor, mater fuit
Charitas, filia a) *Melissandri*, neptis D. Casp. b) *Melissandri*, Super.
Gener. Altenb. a quo proavo noster nomen *Melissandri* ascivit.

Lite-

Literis humanioribus in schola patria primum, deinceps in Portensi Gymnasio imbutus est. Postea A. 1669. Jenensem Academiam adiit, ibique admodum inclaruit. Proinde non c) Magistri saltem honores ei tribuit Facultas Philosophica, sed etiam in numerum Adjunctorum, quos vocant, Facultatis recepit. A. 1673. ab *Ernesto* pio, Duce Sax. ad parochiam Hausen, brevi post ad Ephoriam Dnn. ab *Hopffgarten*, Anno autem 1689. ad Inspectionem Ecclesiarum Blanckenhaynens. & Cranichfeldensium vocatus est. Lipsiensis Academia A. 1690. e) Licentiati, Wittebergensis autem A. 1698. Doctoris Theologi gradum ipsi contulit. Officio suo postremo per 20. annos praefuit, siquidem A. 1717. propter ingravescentis ætatis debilitatem eo deposito *Gotham* discessit, ubi A. 1719. d. 21. Sept. catarrho apoplectico extinctus est, æt. 75. Conjugem duxit Annam Mariam *Dorfeldiam* Gothæ Anno 1673. d. 28. Novemb. ex qua sequentes suscepit liberos, 1) M. Johann. Henr. *Ackerum*, Direct. quondam Gymnas. Fridericiani, quod Altenburgi floret: 2) Christian. Frider. *Ackerum*, Jur. Pr. 3) Catharinam Mariam Du. Jo. Heinr. Hentzoldi P. Macro Lhomani uxorem, nunc beatam. Atque hæc ex literis Dn. Hentzoldi.

- a) Johannis sc. D. Casparis filii, Pastoris primum in Aue, diœc. Eisenberg. postea in *Benigen* Jena. Concionem ipsius in Ebr. III. 14. A. 1608. Jenæ in templo oppidano habitam denuo publicavit Dn. J. H. Ackerus Salsfeld. 1718. in 4. Tres genuit filias, quarum nomina fuerunt: Fides, Spes, Charitas. v. ejusd. Ackeri præfat. super libellum *Ehe-Büchlein* D. Melissandri ed. Rudolst. 1719. in 12. sub finem. En! Stemina Melissandrinum:

D. Caspar Melissander.

M. Johannes Melissander.

Fides. Spes. Charitas, Joh. Ackeri, futoris Numb. uxor.

D. Jo. Henr. Melissander. Jo. Christoph. Acker.

M. J. H. Acker: Christ. Frid. Cath. Mar.

- b) Vitam ipsius exposui in Historia Hymnopoëorum Commentario meo in hymnos sacros (Evangel. Lieder-Commentar.) subjectam p. 53. conf. Ludov. Schul-Histor. P. 3. p. 41. & P. 4. p. 176.
- c) In carmine quodam gamico A. 1669. d. 28. Jan. Jenæ impresso titulo Poëtæ Laur. Cæsar. utitur. Dicatum illud est nuptiis fratris germani, Joh. Christophori Ackeri, Numburg. Chirurgi campestris Cæsar. sponsi, & Catharinæ Rosinæ, Jo. Briegeri, Oenopolæ Namieslaviens. in Silesia filix, sponsæ. Nomen suum sequentem in modum descripsit: M. Jo. Heinrich Ucker von Naumburg, K. M. Kayserl. gecrönter edler Poet, und der H. Schrift ergebener.

- d) Inter applausus votivos b. D. Thom. Ittigius, tumque adhuc Archi-Diac. Thomanus Lips. ita lusit:

Dum *Philyre* summos conferre moratur honores,

Nunc illos confert *Leucoris* alma Tibi:

Non minus applaudit *Philyre*, quam *Leucoris* alma,

Doctoreque novo prospera cuncta foveat.

De eloquentia *Melissandri* sacra ita cecinit ibidem Jo. Henr. Ernesti P. P. & Rector Thomanus:

Nam sensit varias *non una Ecclesia* vires

Dia ut facundo dogmata ab ore fluunt.

XXI.

M. Joh. Lauterbach Numburg. Natus A. 1658. d. 23. Oct. Patrem habuit cognominem, egenum mercenarium. A. 1689. Con Rectoris, deinceps Rectoris partes in schola Jenensi administravit. Lingux Teutonicæ veteris perindustrius indagator, teste Exerc. de etymologia & origine vocum Alemannicarum A. 1687. evulgata. Felix in pangendo Carmine vernaculo, cujus generis complura prostant publico etiam nomine typis exscripta, comta omnino ac nitida. Defunctus vita A. 1696.

XXII.

M. Christianus Günther Leutschovia-Hungarus. Numburgum, quo parens ipsius, M. Andreas Günther (cum temporis exul) ad Diaconatum Eccles. Wenzeslavitanae vocatus erat, in tenera ætate delatus est. Literas primas in Schola Senator. hausit. Discessit deinde Jenam, quæ Academia Magistri titulo ipsum donavit, postea Lipsiam quoque adiit. A. 1709. ab Ill. Dn. Wolff. Dieter.

Dieter. L. B. a Werther, Rev. Capit. Numb. Präpos. munus Diaconi Colonia in Thuringia ipsi collatum est, ubi etiam vitam finiit A. 1722. d. 10. Mart. Iterata editione cum accessionibus in lucem emisit *Apologetica* a) *Arndiana* Lips. 1706. in 8. Gnarus etiam fuit rei b) numismaticæ: & lucem vidissent fortassis nonnulla alia, nisi morte fuisset præventus.

a) b. G. B. Scharffius in Supplem. Hist. Arnd. ed. Witteb. 1727. in 8. p. 21. sequens de ista collectione fert iudicium: *Adde sis iudicia, quæ passim viri docti piique de Arndio quique mentis suæ ductum gustumque in rebus sacris secuti, tulerunt: quædam nisi maior eorum pars potius elogiorum titulum mereri possit, congesta reperiuntur ab Autore APOLOGETICORUM & Bibliothecario, qui vocari vult a partium studio immunis, utrisque Anonymis.* Mox in subiecta nota hæc leguntur:

APOLOGETICA sic dicta ARNDIANA semel iterumque prodierunt, postrema vice Lipsiæ 1706. in 8. multo reliquis auctior. Qui hanc editionem curavit, fuit M. C. Günther V. D. M. Colonia Thuringorum, quem editio Rostoch. 1688. anni fugit. Variis autem Arndii & amicorum epistolis, testimoniis & elogiis ipsius constant, quibus Syllabus Adversariorum etiam non sine styli acerbitate singulari annectitur. Ceterum liber est omnino ex quo multa huc spectantia disci possunt. Quis Auctor libri Unpartheischer Bibliothecarius dicti sit, alias jam innotuit. Neque vero fontes ipsos addit, neque singularia multa habet. Excitantur quoque hæc Apologetica in Wernsdorffii D. de libris Arndianis ed. Witteb. A. 1714. p. 26. 32. Compara Arnoldum in der Reiser-Histor. P. 2. l. 17. c. 6. §. 11. f. 459. Cæterum ipse Güntherus in Append. ostendit, quanta impedimenta objiciantur vero Christianismo ab iis, qui hos libros tantopere improbant: scrupulos etiam nonnullos aperit. v. quid responderint Autores Relatt. Innoc. A. 1707.

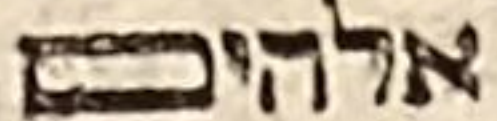
b) conf. Catalogum eorum, qui inserviendi studium b. Funckero in colligendis numismatibus ad ornamentum libri sui *Gulden und Silbern Ehren-Gedächtniß Lutheri* ed. Francof. 1706. in 8. facientibus occupato præstiterunt, ubi inter reliquos juxta seriem alphabeticam in præfat. enumeratos extat:

Der Edle und Wohlgelehrte Herr Christian Günther
SS. Minist. Candid. zu Naumburg.

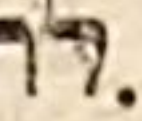
XXIII.

M. Ludovicus Christophorus *Blossius*, vir in literis elegantioribus æque ac Linguis Orientalibus excellenter versatus. Natus est *Rudolstadii* A. 1675. d. 5. Mart. patre Michaelē, balneatore. In schola patria probe institutus Halam concessit A. 1695. Insequente vero anno Lipsiam, ubi postmodum inclaruit. Docendo quippe alios ac disputando sæpius a) factum est, ut jussu Illustr. Com. Schwarzburg. Dn. *Alberti Antonii* A. 1704. Con-Rector Gymnasii patrii constitueretur. A. 1709. a *Senatu Numburgensi* Scholæ Senator. moderamen ipsi demandatum est. Officio huic tam egregie satisfecit, ut etiam *Budisineses* cum Anno 1712. expetiverint, quam spartam tamen, Patronorum favore commotus, modeste declinavit. Cessit e vita A. 1730. d. 18. Jan. Programmata b) ipsius, quantum in Critica S. valuerit, satis edocent. Carmina, c) quæ composuit, & latina & vernacula, ingenium spirant.

a) Prodierunt ab eo:

D. de voce quam recensent ac laudant Nova Liter. Mar. Balth. 1702.

de transpositione Accentuum Hebr.

de Anomalia verbi .

de rhetorica Compositione L. Ebr.

de Qu. Morali: An liceat in bello arbores exscindere frugiferas ad Deut. XX. 19.

b) Egit in illis:

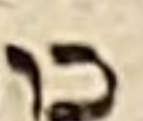
de Mense Augusto. 1706.

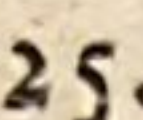
de Supplicationibus veterum. 1709.

de Tit. Ps. XXII. s. Præcentore ad diluculum. 1710.

de Sagan s. Pontifice Secundario Ebr. 1711.

de voce CAARI ex Ps. XXII. 17. 1711.

Aggressus est hoc Programmata M. J. S. *Eckstein*, habita Lipsiæ Disp. qua derivationem vocis CAARI a rad. defendit. 1724.

Huic *Blossius* respondit peculiari Progr. de Ps. XXII. 17. A. 1725. & ad oppositas denuo *Ecksteinii* Animadversiones in Defensione repetita vocis CAARI a rad. derivatæ. 1725.

de dicto Zach. IX. 11, 1712.

- de precibus cum jejunio factis. 1714.
 de Judæorum jejuniis Sabbathinis. 1720.
 de disciplina pacis nostræ ad Es. LIII. 5. 1721.
 de Convitiis Pontificiorum in Lutherum. 1721.
 de poenitentia Ninivitarum ad Jon. III. 10. 1722.
 de Luctu propter Christum patientem ad Luc. XXIII. 18. 1723.
 de dicto Jac. IV. 4. & qu. an inter Reges eorumque consiliarios vera amicitia statui possit. 1723.
 de loco Zach. XII. 10. 1727.
 de Ebr. formula loquendi: Quis scit? ad Joel. II. 7. 1728.
 de Loco Gen. IV. 1. 1729.
 c) Speciminis loco huc refero Carmen in *Duacum* A. 1710. d. 25.
 Jun. feliciter expugnatum:

Villars in molli dum curat vulnera (1) lecto,
Eugenius peragrans arma virumque parat.
 Pugnatum egreditur Germanus, prælia poscit;
 Gallus in hibernis otia longa trahit.
 Credit, se tuto sua post carecta latere; (2)
 Verum nec valida tutus in urbe latet.
 En! fugiens talo repetit properante *Duacum*;
 Fortius & reddit, fortis ut ipse fiet.
 Terra munit, aqua cingit, defendit & igne: (3)
 Ac in subsidium plura elementa vocat.
 Invia sed nostris via nulla Heroibus: Heros
 Nam Deus est: cedunt ipsa elementa Deo.
 Obseſſæ jactant urbi succurrere Galli;
 Nostra manus perstat, fortius urget opus.
 Spectatum veniunt, sed non spectentur ut ipsi;
 Quæ minitabantur prælia, inire timent.
 Nulla est reliquæ, (4) quas misit Gallia, virtus;
 Quum virtute sua Gallica tela carent.
Villars militibus libat vinum igne liquatum; (4)
 Ast ignes pectus non capit inde novos.
 Nam quondam e vallis ejectus turpiter hostis (5)
 Nostras in vallo non adoritur opes.
 Verbis non ferris ipsas prostrernere tentat,
 Sed nec Gallorum verba nec arma timent.
 Nostri, Galle, tuos ad cantus, crede, leones
 Non fugiunt: (6) ictus ferre referre sciunt.

Tu vero, turbate, fugam qui, Galle, capellis
 Ad nostrum aspectum; ceu lepus antra petis.
 Quapropter leporis qui vitam vivere debes,
 Claudas ceu Prætor fune Pólonus eam. (7)
 Nos autem solo qui vultu pellimus hostes,
 Aspectuque manum cogimus ire retro;
 Nonne ipsis tandem telis ex urbe *Duaco*
 Gallorum fractas ejiciamus opes?
 Factum est. Immo arcis debent quoque tradere muros,
 Urbis solius qui dare valla volunt. (8)
 Sic *Albergotti* virtutis gloria transit,
 Qui contra fortes fortior esse cupit.
 Sic uno nisu victoria dupla paratur, (8)
 Nobis quam primum quæ bona mille dabit.
 Nam post tot palmas victrices otia pacis,
 Quæ dare non possunt consilia, (9) arma dabunt.

- (1) Quæ superiori anno in signum ereptæ victoriæ acceperat.
 (2) Liceat castrenses Gallorum fossas (die Französischen Linien) quas turpi fuga, quum a nostris invaderentur, deseruerunt, verbis Virgilianis ita describere.
 (3) Novis enim subinde munitionibus, magnis terræ adjacentis inundationibus & bellicis tormentis *Duacum* tueri sunt conati.
 (4) Sacris enim Reliquiis superstitionem & vino sublimato desperationem animis militum suorum conciliare *Villarsium* voluisse, publicæ relationes nos edocuerunt.
 (5) Cum nostrates anno superiori Gallorum castra probe munita expugnarent.
 (6) Ad galli enim cantum leones fugere dicuntur; uti lepores fugiunt ad hominum aspectum.
 (7) Timide latentes atque fugientes leporis vitam vivere dicuntur. Quapropter *Boleslaus* III. Rex Poloniæ, Prætori bellico, ex prælio cum Muscovitis gesto citius fugienti, colum & fuscum cum leporis pelle mittebat. Cujus ille ignominia impatiens vitam laqueo finivit.
 (8) Castellum enim ad Scarpam situm, in quod hostes, urbem *Duaco* dedita, se conferre volebant, una cum urbe nobis tradi debuit.
 (9) Quæ de pangendo pacis fœdere Monte S. Gertrudis hætenus sunt agitata.

* Vocationem b. *Blossii* Jo. Heinr. *Acker* in Meth. scribendarum Epist. ed. Rudolst. 1710. p. 179. non sine encomio enarrat. „Quinquennium elapsum est, ait, cum Cl. Vir M. Chr. Lud. *Blossius* ex nostro Lyceo meditaretur abitu officio splendidiore divinitus delegato. Inter vero ea *Blossius* jamdum de decessione cogitans *multorum precibus permovetur*, ut maneat, utillemque scholæ & patriæ operam porro præstet. Prudentum vero judicio expendebatur, quam noxiæ scholis mutationes, *quam idoneus erudiendæ publi, quam versatus in linguis, eloquentia & poësi, quam politus vitæ habitus &c.*

* * *

Superfunt adhuc aliqui, si non scriptis, *dignitate* tamen atque *meritis in rem* tum publicam, tum *literariam* conspici:

D. Christophorus Lange, C. P. C. Cons. Numb. Prim. & Præfectorum Electoral. per Thuring. Ephorus. 1652.

Jo. Philippus *Romanus*, Numb. Præturæ Cygneæ Præfectus. 1624.

Sigismundus *Ranifius* Numb. Reip. Cotbusianæ Syndicus. v. M. *Theil*. Progr. de vita æterna. ed. Budiss. 1660.

Jo. Fabianus *Berricht* Nebra-Thur. Cons. Numb. Prim. & Camerae Episc. Procur. 1667.

(Occurrunt in quodam Catalogo, quem M. *Theilius* Programmati suo *de Christi Redemptoris nostri descriptione a membris humanis mystica* ed. Görlic. 1656. subjecit sequentes Gymnasii *Budissin.* alumni:

Alexander Paulus *Loth* Naumb. ad Salam, hæredit. in *Schweiniß*. (Paulus *Loth*, Consul fuit Numb. † A. 1596. 14. Febr. Sebastianus *Loth*, Senator, † A. 1607. d. 16. Oct. quorum Epitaphia in Eccles. D. Wenzesl. custodiuntur.)

Jo. Fabianus *Berricht*, modo excitatus.

Michael *Göze* Naumb. ad Salam.)

* * *

M. Damianus *Blumenröder*, in illustri Schola Portensi Collega Extraord. & primus Diaconus. D. habuit sub Dn. D. *Michaelis* Halæ de 2. præf. A. 1696.

M. Christianus Heider, Tertius, deinceps Con-Rect. ib. vita functus A. 1722. 13. Apr.

M. Fridericus Berger, Kertbaria-Misn. natus A. 1634. Parentem habuit, Johannem, loci pastorem. Jactis literarum fundamentis in Schola Portensi in Academiam Lipsiens. se contulit, ubi A. 1658. sub Decanatu Joh. Preibisii Magistri titulum atque honores a Facultate Philos. impetravit. Eodem anno Disp. habuit de *Chionognosia*. A. 1663. munus moderatoris Scholæ Numburg. cathedralis præ competitore Jo. Schiefferdeckero (postmodum Weissenfels. Superintend. & Ill. Augustæ Prof. Theologo) consecutus est, quod ipsum per 67. annos maximo cum fructu ornavit. Rebus humanis tandem exemitus est A. 1730. d. 15. Octob. æt. 96. rarissimo exemplo, per tantum enim vitæ spatium non nisi semel medici opera usus.

M. Georgius Ilmee Numb. In b. Scherzeri Colleg. Anti-Socin. A. 1672. hab. defendit Disp. 93. A. 1682. secundi Gymnasii Martisburg. Magistri partes ei demandatæ sunt.

Johannes Hartwig Numb. Past. Subst. in pago Cößelitz A. 1626. postea in Zorba A. 1633.

M. Jo. Christoph. Hellborn, Numb. Past. in Hainßburg 1673.

M. Christian Prange, Numb. primum P. Micro-Jen. A. 1700. deinde ad b. Mar. Virg. in asylo, 1711. tandem P. & Inspect. in Dynastia Dn. a Werther in Frohndorff. 1718. † 1721.

Vitus Ulcker, Numb. P. in Osterfeld A. 1624.

M. Joh. Müller, Numb. P. in Schönburg 1623. cui successit

M. Sixtus Strauße, Numb. A. 1640.

Addenda atque emendanda in P. I.

Ad pag. 1. Not. 1)

De *Atribone* hæc habet *Monachus Pirnens.* in *Menk. Scriptt. Sax. T. 2. f. 1447.* *ACRIBO* (sonst *ARIBO*) *Grafe von A ZA,* des *Grafen von SCHWARZBERGK* und des *Bischoffs czur Nawmburck WALKOLDES* Bruder, wart sambt seiner *Furstyn WILLA* anno *Christi MXXIII.* auf sancte *VEITSBERGK* in *Voitland* vor sancte *Veits* altar christlicher weis bestat.

ad pag. 3. Not. 5)

Reliquis l. c. excitatis addi potest *Heineccius*, qui in *Antiqq. Goslar. ad A. 1076. f. 92.* ita de isto *Walrami* libro pronunciat: *HILDEBRANDI* literis ex professo respondit eruditus quidam vir, qui nomen suum prodere ob seculi infelicitatem non ausus est, licet - - - *WALRAMVS* Numb. credatur.

Ad pag. 5. No. II.

An *Chronicon Terræ Misn.* sive *Vetero Cellense* idem sit cum hocce *Tylichii Chronico*, disquirat b. *Menk.* in præf. T. 2. *Scriptt. Sax. No. 5.* de *Schannatano Codice*, inquit, est nobis hic paulo fusius differendum. Nimirum nomen huic *Chronico Misn.* imposuit Editor *Joh. Tylichii*, *Præpositi S. Mauritii prope Numburgum*, qui seipsum etiam *Doctorem decretorum* & in *Studio Lipsiensi Lectorem Ordinarium* vocat. Cumque illud res antiquas, quæ ante auctoris ætatem acciderunt, eodem fere ordine & iisdem fere verbis, quibus nostrum, recenseat; dubius hæreo, utrum *Chronico*, quod *Cl. Struvius* & nos titulo *VETERO-CELLENSIS* insignivimus, hæc inscriptio sit relinquenda, an vero ei nomen *JOHANNIS TYLICHII*, de quo nemo quidem antea quicquam cognoverat, præfigendum. In utramque partem sunt rationes non contemnendæ. Pro priori sententia facit 1) quod *Fabricius* & *Albinus* hoc *Chronicon Vetero-Cellense* dixerint, uti locis eorum probavit in præfatione sua *Cl. Struvius* p. 314.

2) quod non credibile sit, Tylichium, hominem eruditum, eo processisse audaciæ, ut res antiquas omnes, usque ad sua fere tempora, ex alio autore verbotenus fere exscripserit, & pro suis æstimari voluerit. Pro altera vero sententia potest allegari: 1) quod Schannati editio res pluribus locis quasi in epitomen contrahat, & quæ in nostra & Ludewigiana Editione ex Chronico montis Sereni adjecta leguntur, ea vel omittat vel paucioribus verbis exprimat; 2) quod etiam in Ludewigiana legantur ea, quæ satis clare auctorem JOHANNEM TYLICHIMUM, Præpositum S. Mauritii apud Numburgum, ejusque ætatem produnt v. g. f. 207. quæ totidem verbis habentur apud Schannat. porro Ludewig p. 255. addit, „Eadem leges apud Schannat p. 86. Judicet Lector eruditus, utrum hoc Chronicon Autori anonymo, an vero JOH. TYLICHIO sit vindicandum, qui diversis exemplaribus illud conscripserit, quorum alterum fuerit plenius, alterum vero contractius, uti solebant interdum Auctores.

Ad p. 8. Not. 5)

Quæ ex Gryphiandro allegavi capita & folia corrigas velim, ponendo c. 46. f. 120. & 133. Idem Auctor c. 48. N. 14. de Repkow p. 122. Burgsdorffium appellat Tammonem a Buxtorff.

Verba: scire debebat Vir CLmus, in sensu molliori a me scripta sunt.

Not. 6)

De Autore Speculi Saxonici ita differit b. C. H. Weissius in Antiqq. Misn. Sax. p. 479. Speculo Saxonico, in quo jus provinciale Saxonicum continetur, utpote privati auctoris operi, minus auctoritatis tribuunt, quam WEICHBILDI, quam ab Ottone I. Imperatore confirmatam esse nonnulli tradunt. Scrip-
ptor Speculi istius EPKO (alii scribunt Ecko) a KEPKAU, nobilis a pago quodam prope Helmstadium sito sic dictus, a quo Conringius Eckardi fidelis proverbium natum esse conjicit, circa annum seculi tertii decimi trigesimum fuit. Is Hoyerii s. Honorati Comitis FALCKENSTEINII precibus compendium juris Saxonici, quod prius ipse latinis verbis conscripserat, in Germanicam

nicam linguam idiomatis Saxonici prisca transtulit. Latinum exemplar non superest amplius. Multa ibi occurrunt iniquiora.
- - - Publicam auctoritatem Speculum istud adeptum est nunquam. Gregorius XI. Pont. R. qu. literis, quas bullam vocant, anno seculi quarti decimi septuagesimo tertio datis in Speculum Saxon. non leviter invehitur &c. conf. E. G. Rinkii Diss. de Speculo Saxon. Altorff. 1718. hab.

De loco, an jus in hoc Speculo descriptum a Carolo M. A. 810. in castro Thuringiæ die Sachsenburg datum sit? sententias Scriptorum affert Leukfeld. in Antiqq. Alsted. p. 231.

Inter editiones referenda quoque est quæ in lucem prodit A. 1539. lingua germanica de novo correctæ a Johanne Gigante cum privil. Rom. Regio. conf. Guden. Syllog. 1. p. 354. ubi recensum MSS. veterum in Biblioth. Moguntin. latitantium adornavit.

Ad p. 16. Not. 3)

Langerum fuisse illum sacerdotem, qui Luthero Anno 1521. Wormatiam petenti Savanorolæ effigiem miserit, suspicatus sum. Autor v. CL. Bibliothecæ Theol. T. 3. p. 412. dubium necit Chronologicum ex anno ministerii 1525. sub effigie Langeri expresso, qui sc. A. 1521. nondum fuerit Numburgi. Errasse autem pictorem in numero, ex alia ratione ibidem evinci posset.

Ad pag. 18.

Medlerum quendam Isenaci A. 1551. docuisse refert Paullini in Annal. Isen. p. 153. Aliam autem nostro fuisse vel ex ipso anno, Medleri emortuali, manifestum est. Melchior Adami pariter Fridericum Widebramum, Theologum primo Wittebergensem, post Heidelbergensem (ubi etiam ex vivis ereptus est Anno 1585.) Isenaci Medlero magistro usum fuisse commemorat: qua in urbe, ait, tum temporis egregii formandæ juventutis artifices MEDLERUS & ROSINUS florebant. Et f. 269. eum Witteberga extrusum Numburgum A. 1574. concessisse porro refert, quidque ibi egerit, sequentibus prodit: Postea Naumburgum est relegatus, ubi triennium commoratus Psalterii ἑμπυργον versionem, quam Christo Domino in carcere voverat, absolvit de

EXERCITIIS PRIVATIS, eo in oppido frequentatis, amicis recitavit hos versus:

Hic studiis miscere preces lacrymasque solebam:

Tristis in exilio cum *Widebramus* eram:

Solus eram, nec eram tamen illo tempore solus:

Quando suo mecum numine Christus erat.

His deinde alios quatuor adjecit, adeoque epitaphium sibi ipse scripsit:

Liber ab exilii dimissus carcere tandem,

Rursus in exilium triste profectus eo.

Patria terra vale, cœlestis patria salve,

Qualibet est forti patria terra: vale.

v. *Adami* Vit. Theol. f. 269.

Ad pag. 21. Not. 9)

Widemannii Chronicon MS. typis descriptum Corpori Scriptt. Saxon. inseruit b. *Menken*. ubi To. 3. f. 751. ea sunt obvia, quæ *Medlerum* concernunt.

Ad pag. 25. not. 20)

Concionem M. Georgii *Mohr*, unica plagula constantem, cujus titulum solummodo indicavit *Schlegel*. in Vit. *Langeri* p. 12. integram exhibent Collectores der Samml. von A. und N. 1730. p. 36.

Ad pag. 26. not. 23)

Conferri potest *Seckendorffii* Hist. Luther. L. 3. f. 40. 352. 635. ubi de *Medlero* pluribus exponit.

Ad pag. 40. not. 1)

Meminit hujus Henrici *Fabri* b. *Kettner* in der Quedlinb. Kirch. Hist. ubi c. 33. syllabum concessit Rectorum Gymnasii Quedlinb. inter quos *Faber* est ordine decimus:

Mag. *Heinricus Faber* 1570 † 1598. dessen Epitaphium in S. *Benedicti* zu sehen.

Ex hoc Epitaphio solvi posset dubium a b. *Ludovico* adductum in der Schul-Hist. P. 2. p. 277. An idem hic *Faber* scholæ *Curiensis* Rector fuerit? si modo vitæ ipsius cursus, quod alias in ejus-

ejusmodi monumentis fieri solet, ordine descriptus in illo Epithaphio exhibeatur. Hinc mea etiam narratio ita esset emendanda:

Ipsū sc. Fabrum Numburgo post cladem *Joh. Friderici* Elect. A. 1647. Curiam, postea vero Quedlinburgum secessisse.

Enimvero novum hic subnascitur dubium. Anno enim 1550. adhuc fuit Rector Numburgensis: testatur hoc præfatio libello D. Medleri: de ratione instituendi juventutem Christianam in Scholis particularibus Witteb. A. 1550. in 8. edito præfixa, ubi Ludimoderator Numburgensis appellatur. v. *Rethmaier*. Supplem. P. 3. der Braunsch. Kirch. Hist. c. 6. p. 85. Curiam ergo A. 1547. nondum secesserat. Compareret autem præterea inter Rectores Brunsvicenses Martinianos (v. quæ ex *Hamelmanni* Hist. Eccl. idem *Rethmaierus* allegat l. c. Beylag. ad c. 8. p. 464.) & quidem intermedius inter Elingerum & Pouchenium, qui A. 1552. Fabro successisse dicitur v. *Rethmaier*. P. 3. c. 8. p. 391. Hac igitur ratione saltum oportuisset fecisse intra unius anni spatium Numburgo Curiam, & Curia Brunswicum, quem tamen vix concipere licet.

** Hæc quidem ita scripseram. Ex literis autem CL. Dn. *Eckhardi*, Rectoris Quedlinb. celeberrimi, ad me datis tandem intellexi, M. Henricum *Fabrum*, Gymnas. Quedlinb. Rectorem, natum fuisse A. 1543. antea vero Rectoris officio præfuisse Garlebii A. 1565. Ex quo palam fit, Henricum *Fabrum* Curiensem a Quedlinburgensi plane fuisse alium ætate multo priorem. Commemoranda tamen arbitror, quæ pro benevolentia sua idem Dn. *Eckhardus* indicavit:

In Catalogo Rectorum Garlebienſium legitur No. XI. M. Henricus *Faber* Quedlinb. A. 1565. vocatus Quedlinburgum A. 1570.

v. CL. Dn. M. Werner. Christoph. *Mirne*, Rect. Garleb. Progr. quo auditores invitat ad Orationes quasdam de Dn. nostri Jesu Christi nativitate (duobus aliis thematibus de Martis

Martis & artis connubio, de Rectorum Scholæ Gardelegiensis immortalitate in aliud tempus reservatis) ed. 1719. Rectores in cit. Catal. sunt numero XL. *Fabro* successit M. Christoph. *Barckey* Magdeb. A. 1570.

Epitaphium, ad quod b. *Kettnerus* provocat, quodque in templo S. Benedicti conspicitur, hoc est:

*Henrici, ecce, FABRI ora lector, omnis
Qui doctus bene liberalis artis,
Linguarumque trium probe peritus,
Hanc rexit patriam scholam tot
Quot menses numerat dies secundus,
Fide, dexteritate, laude tanta,
Quantum & postera prædicabit ætas.
Nunc pestis violentia solutus
Isto, quod pedibus teris, sepulcro
In Christo placidam capit quietem,
Vitam pollicito serenior.*

Obiit d. 27. Aug. An. 1598. cum vixisset annos LV.

Hic ipse *Faber* eruditam præfationem præmisit Sylvæ vocabulorum & phrasium *Decimatoris* ed. 1582.

Fuit Præceptor b. *Gerhardi*, sic enim refert Erdm. Rud. *Fischer*. in Vita Joh. *Gerhardi* c. 2. p. II. Parentes *Gerhardi* eum M. *Henrico Fabro* egregio juventutis formatori informandum poliendumque dederunt. Quos ipse ad A. usque 1598. bonarum literarum fideles non minus, quam idoneos habuit præceptores. Et mox in subjecta nota addit: Ita præceptorem suum, *Fabrum*, vocat b. *Gerhardus* in Epist. Dedic. Explicationis Hist. Pass. Christi, lingua vernacula scriptæ. Et in Epist. Dedic. Exegeseos LL. Th. refert, imaginem Fabri ad vivum expressam, ab eximia in scholam & universam civitatem merita in choro templi Benedictini a Senatu collocatam esse: eoque 1598. defuncto sedecim Doctores numerari potuisse, qui ipsius institutioni magnam eruditionis suæ partem sese acceptam ferre haut inviti fuerint confessi.

In Gvil. *Budæi* Thanatologia (quam b. *Leukfeld.* Scriptt. Germ. inseruit) f. 272. dicitur γραμματοδιδάσκαλος pereruditus d. 27. Aug. æt. 55. peste sublatu*s* εἶχε δὲ ναυὶ ὄντως ἐν Θεοῖς ὁμιλῶν.

Ad pag. 43. not. 5)

De nummis hisce satyricis fusius agit *Juncker* im Gold. und Silb. Ehren-Ged. *Lutheri* p. 325. Sind spitzige Münzen, ait, auf welchen des Pabsts und des Teuffels Bild verkehrt zu sehen, und die allem Vermuthen nach von dem zur Zeit des Interims zu Naumburg regierenden Bischoffe *Nicolao von Amsdorff* angegeben worden. Taxat tamen *Junckerus* cum *Jes. Gall. Joherto* istos nummos hæc adjiciens verba: Sie hätten die ohnedem schon verbitterten Gemüther noch verboßter gemacht. p. 330. XV. ejusmodi nummi describuntur, sed dubitanter subdit *Junckerus*: Ob *Amsdorff* alle und jede Medaillen von dieser Gattung inventiret habe, und verfertigen lassen, daran wolte ich fast zweiffeln; denn auch an andern Orten, als sonderlich in Holland und zu Geneve, dergleichen mögen zum Vorschein kommen seyn; wenigstens hatt es doch das Ansehen, als ob dieserley Münzen von A. 1537. biß 1547. ihm zugehöreten.

Epistolæ Lutheri omnes ad Amsdorffium, quæ in *Relatt. Innoc.* A. 1720 & A. 1721. leguntur, A. 1529. sunt exarata.

Ad pag. 44. N. XIX.

Nervose atque summam *Pflugii* vitam enarravit b. M. *Fredericus Berger*, R. Schol. Cathedral. Numb. & quidem in Programmate, quo ad Parentalia Illustris Memoriae Principis Reverendissimi DN. JULII PFLUGII eruditos invitavit, Leucopetræ A. 1676. impresso, ex quo sequentia hic duxi inferenda:

His eruditi seculi luminibus & primæ magnitudinis stellis accensemus Reverendissimum Principem JULIUM PFLUGIUM, hujus episcopatus, ac orbis litterati Decus immortale, qui anno supra Centesimum, abhinc duodecimo, mense Septembri, ex hac turba & colluvione rerum humanarum ad immortalitatem transiit. Non sufficiebat huic

P. II. E Semo-

Semoni ad septem, vel si placet, octo Tatas divites, quorum progenitores vel ipsis atavis Bohemorum Regibus e vetustissimo a) Croci sanguine, & felici *vomeris augurio* in Primislaum & Libussam inclinante, perhibentur editi, velut subinde horum posterii Adolphi & Alberti I. Impp. temporibus, per Germaniam inclaruerunt, ortum retulisse, nisi & ipse propria luce per litteras quæsitæ fulgens plus adhuc splendoris in familiam intulisset; Adcoque solis, quam lunæ maluit esse æmulus, lucem potius aliis impertiens, quam ab aliis precariam accipiens. Nec spes avara voti caruit successu. Factum enim, ut propter ingens sciendi discendique desiderium omnibus domi forisque charus velut in Famæ Theatrum produceretur, multorumque plausu exciperetur. Ad hunc rectius demerendum, usus est in ætatis flore Opera ac Informatione *Petri Schadæi*, cognomento *Mosellani*, qui primus post b) Richardum *Crocum* Britannum Græcæ Linguae Professor floruit in Academia Lipsiensi, c) cujus funus postea omnibus doctis acerbum disertissima oratione prosecutus est. Addimus huic alterum ejusdem Academiae benignum Julio fidus *Börnerum*, quo de Fabricius ad Julium: *Lipsiæ vidi Börnerum, qui fere nunc solus Academiae onus & spem litterarum sustinet.* Tantis studiorum auctoribus incitatus suam defatigari constantiam passus haud est *Pflugius*. Noverat ejusmodi supina otia in luteas plebeiasque animas cadere: diviniore contra naturæ esse, amare curam, somnumque ac segnitiam fugere: & cœli nunquam quiescentis instar gaudere pariter motu ac vegetari. Hinc alio sub sole calentes accedere populos induxit animum, inque his Italiam concessit, ubi vetustissimam *Bononiensem*, quæ legalium studiorum Monarchiam olim tenuit; inclytumque *Patavium*, cæterasque Italiæ, quæ tunc terrarum domina & princeps eruditionis fuit, delitias elegit, ubi omnium artium ac scientiarum, quibus absolvitur sapientia, periodos confecit.

fecit. Accendebant hunc ardorem Viri longe lateque eruditionis fama inclyti, quorum conversatione usus, velut magnes ferrum, sic eorundem amorem partim attraxit accessu, partim alloquio adauxit. Ex certis certissimæ nobis sunt testes *Epistolæ Sadoleti, Erasmi, Fabricii, Huttenii, Sturmii*, d) *P. Melanchthonis*, quocum Julio singularis intercessit amicitia. Sicuti vero de consilio e) *Erasmi*, doctis assidue convivere, eosdemque strenue legere, præstantissimum doctrinæ assequendæ medium est; Ita *Pflugius* in tanta Eruditorum luce, atque oculis summorum Virorum non poterat non lux doctrinarum altera (sic Latinitatis Parentem laudat *Plinius J.*) evadere, ac genuinum nobilitati suæ splendorem addere. Addidit autem verissime, dum ipsius scripta in salivam publicam emissa, illo tempore multorum applausu avide arriperentur, quibus, quia spirabant mera Ecclesiæ Halcyonia & Romani Imperii τὴν εὐεσὴν, quid aliud, quam admirationem sui, & famam concitavit illustrem. Non hic tacenda, sed in præcipua felicitatis parte deputanda est gratia, qua apud invictissimum Imperatorem *Carolus V.* valuit maxima. Hic enim *Julium* non solum splendido Consilarii Intimi ornavit munere, arduis in negotiis non raro ejus opera utens, f) sed & scripta ejus sæpe perhibetur legisse. Eandem Majestatis gratiam pari auspicio cumulatam expertus est Divi *Ferdinandi I.* Successoris. Dignus igitur supremæ in terris Majestatis favore, quæ poterat non in cæterorum oculis ferri ac desideriiis? Ferebatur omnino, atque lynge quasi trahebatur ab inclyta g) Archiepiscopatus Moguntini Ecclesia, quæ *Julium* gravitate Canonici venerabilem ostendit. Eodem exemplo auctus est honore Decani Episcopatus h) *Misnensis*: Pariterque in venerationem ejus decentem assurrexit Præpositura Cizensis; donec *Philippo*, Episcopo Numburgensi, i) *Philippi* Electoris Palatini Filio, Anno M. D. XLI. ad superos revocato, *Julius* solenni & ordinario processu

R. Capituli Numburgensis ad fastigium Episcopalis sedis eveheretur. Quanta in hoc Præsule pietas, doctrina, virtus ac prudentia eluxerit, & quam eximia fuerit, si dicere parem, vereor valde, ne, quicquid dixerō, fuerit minus. Nam interfuit fere omnibus colloquiis illa tempestate de religione habitis, vel Auctoritate ipsius Cæsareæ Majestatis, ut Moderator; k) vel ut acerrimus Disputator, vel ut disertissimus Orator. Ad seram celebrabitur posteritatem *conventus* ille *Ratisbonensis*, l) in quo *Eccius* & P. *Melanchthon* de peccato originis post baptismum remanente, controverterunt: Nec non *Wormatiense Colloquium*, m) quo inter Pontificios ac Evangelicos Theologos initio erudite disputatum de Norma Judicii in Ecclesia: n) In horum utroque sic se præsidem ac Theologum præstitit *Julius*, ut ne *πολεμικωτάτοις* h. e. exercitatissimis videretur concedere. Taceo augustas Legationes ac Expeditiones maximi sæpe o) momenti, Ecclesiæ vel publicæ salutis causa susceptas, quarum molem aut varietatem nihil moratus. Quamquam in hoc fastigio adversitatum non fuit *ἄγευσος*. Incitatissima Viris armisque ab initio diximus fuisse tempora, quid prohibet credere, etiam Theologorum spartam tunc armis, non muris defensam? Pomum quasi Eridos erat *Liber* ille *Interimisticus*, p) jussu Cæsaris, pacis causa a *Pflugio* ejusque *συνεργάταις* scriptus, hujus ergo, heu q) quantum numerum sensit adversus se hostem induere! ut ut scripta ejus *ἀνέκδοτα* testentur ingenium in nostratium religionem mitius. (Hinc quibusdam r) (venia sit verbo) Neutralis Trigæ *Interimisticæ* fuisse videtur, ut qui nec totam doctrinam Pontificiam probaret, nec totam rejiceret.) Has tamen acerbitates Spartano partim stomacho concoxit, animo partim Heroico contempsit, divinis partim atque Cæsaris sui Vindiciis commisit; qui desiderii quoque ejus clementissime assurgens, præcipue cum antea ipsa quoque sede labefactatus fuisset, s) ad exigui temporis exhortatus

hortatus patientiam: *Bono animo, inquit, esto: Tua causa erit mea causa.* t) Dignum tanta Majestate verbum, & ad posteritatem memorandum Patrocinium! Satis quippe superque *Julius Cæsarei* promissi sensit pondus, & pristini Honoris perennem securitatem. u) Hinc æstimari potest, quanta dexteritate agendi, quanta rerum cognitione, quanta auctoritate ac gratia conspicuus fuerit *Pflugius*. Divinas has ejus dotes non nescivit ipse *B. Lutherus*, qui utut Antagonista *Pflugii*, tamen elogio eum inactavit longe splendidissimo. Er, inquit, v) *Julius hat Vernunft, Kunst und vielmehr Gaben, und daß er zum Pabstthum sehr und gnugsam tüchtig &c.* Non minoris ducendum, quod *Argentoratensis* scholæ Orator, ac *Cicero Germaniæ Joh. Sturmius* w) de *Pflugio* offert famæ. In eo (de conventu ipsi sermo est *Wormatiensi*) apparuit *FULII* doctrina, summa humanitas, quam pudor quidam amabilis & reverendus commendabat. Et innox subjicit: *Sed habetis vos domesticum exemplum, in quo vere & clare illa elucet, quæ mihi non recte tribuitis, humanitas, prudentia, doctrina, addo etiam eloquentiam: neque enim existimo in tota Germania quempiam esse, qui prudentius inveniat, purius eloquatur, & elegantius expoliat, id quod ex scriptis ejus facillime animadverti potest.* Paulo post idem: *In Julio vero omnia illustriora sunt ornamenta, industriæ, prudentiæ, gravitatis, doctrinæ, Vitaque ejus quasi Imago quædam est, præclari Viri, & vari atque singularis ingenii.* Oratio autem ejusmodi est, ut, quæ ego in *Ciceronis* libris aliquando vobis indico, eadem in scriptis ejus (*FULLII*) possim demonstrare. Multa hic alia recensendi in istam rem se offerebat occasio, si vel quadantenus *ἡμῶν εἰς πῶν* immittere, integrum esset. Sed in compendium est mittenda oratio, in eaque carptim saltim aliqua & quibusdam quasi punctis acuminata perstringenda, ut ostenderem, quale posteritas habitura sit seminarium, unde justorum volu-

minum jugera sit completura. Totam vero *Julii* imaginem (ὅσον δυνατόν) in brevi quasi tabella amplexi sunt famæ *Pflugianæ* veri æstimatores Dn. Petrus de Neu-Mard, Doctor & Decanus Numburg. atque Ecclesiæ Cizensis Præpositus; & Conradus a Breitenbach, Doctor ac Decanus Cizensis, qui tale Monumentum æternitati consecratum dederunt. x) *Recondita hic ossa vides Reverendissimi Principis ac Domini, Dn. JULII, electi ac confirmati Episcopi Numburg. Is cum insigni Pflugiorum Familia natus esset, tamen eruditionem, pietatem, prudentiam, multarum denique rerum cognitionem, Majorum suorum dignitati adjecit, quæ vera veræ Nobilitatis sunt ornamenta. Fuit a Consiliis duobus Imperatoribus CAROLO V. & FERDINANDO I. Quorum alter ipsum - - - summa laude restituit. Alter vero ad extremum vitæ spiritum ita eum dilexit, ut in arduis negotiis ejus auctoritatem fecerit plurimi. Eruditio, quanta fuerit, scripta ejus post multas ætates testabuntur. Interfuit fere omnibus colloquiis suo tempore de Religione habitis. In Comitibus quoque Ratisbonensibus CAROLI V. nomine Præses fuit. Subditos suos, ut Parens liberos: Christi Pauperes, ut pius Dispensator: Ecclesiæ suæ gregem, ut fidelis Pastor gubernavit. Vir magni fuit & animi & ingenii, dignus certe, qui in perpetuum viveret, nisi communis lex naturæ, ut nasci, sic & mori ipsum coëgisset. Præfuit - - - pæcate suis annis ferme XLIX. ætatis annum agens LXV. Augusti mensis, die XXIX. in gravem morbum incidit: Tertia insequentis mensis die animam sibi a Deo datam, pia in Filium Dei confessione, & magno suorum luctu iterum efflavit.*

Atque hæc sunt, quæ maxime *Julii* memoriam reddere nobis valuerunt sacram ac venerabilem.

a) Höpingius in tractat. de insignibus c. 6. part. 8. num. 1386.

b) Henricus Höpfnerus in Orat. Parent. Lyser.

c) Albi-

- c) *Albinus* in Chronico Misnenfi f. 357.
- d) *Camerarius* in vita ejusdem f. 201.
- e) Ger. Joh. *Vossius* in Præf. dissertat. de studiis.
- f) *Possevinus* in Bibl. sel. tom. 2. l. 16. c. 6.
- g) *Dresser*. P. II. millen. 6.
- h) Idem, simulque Jac. *Sadoletus* lib. XI. Ep.
- i) *Ebytraus* & *Dress*.
- k) *Hortleder* Vol. II. Bell. Germ. fol. 446.
- l) Anno 1541.
- m) Anno 1557.
- n) *Schadaus* in Sleid. P. I. f. 94. *Bucholzerus* in Chron.
- o) *Paurmeister*. l. 2. de jurid. c. 6.
- p) *Justin*. lib. 14. c. 5.
- q) *W. Stratemannus* in Theatro Histor.
- r) Idem.
- s) *Calvisius* in Chron.
- t) *Ebytraus*.
- u) *Dress*.
- v) Tom. I. Germ. Jen. f. V.
- w) Epist. ad Anton, & Philipp. von *Berthern*.
- x) Epitaph. Ciz.

Emisit CL. Jo. Heinr. *Ackerus* ante aliquot annos *Narrationem brevem de JULIO PFLUGIO*, Episcopo Numburgense, Altenburgi in 8. typis exscriptam, ubi ea, quæ *Bergerus* in Epitaphio Pflugiano non sine ratione, omisit, leguntur. Denuo A. 1729. Rudolstadii ab eo prodierunt *Nova Pflugiana*, quibus præcedentem Narrationem locupletavit atque §. 5. de desiderio meo, quo plenum de Vita *Pflugii* expetivi Commentarium, ita statuit: Optem ipse, ut aliquis, cui solida ac virilis ingenii vis sit, viri excellentis vitam libero calamo describat. Sed rem difficilem optamus tanta caligine ac tenebris. Erunt fortassis etiam, qui nolent ea commemorando renovari, quorum memoriam omnem tolli funditus ac deleri arbitrantur oportere.

Ex hocce autem apparatu amplificari etiam possunt tituli, in quos vitam *Pflugii* priori Parte distinxī. Huc pertinet:

Gens Pflugiana.

Antiqua, illustris, primaria. v. *Camer. Vit. Melancht.* §. 58.

Pater Pflugii.

Præfuit colloquio Lipsiensi A. 1519. Ita enim *Mosellanus* ad *Pflugium* nostrum: *Principis nomine Pater tuus non solum omnibus interfuit, sed etiam præfuit.* v. *Löschner. Reform. Acta.* P. 3. p. 245. 508.

Ingenium excellens & studia.

v. *Gronov. Dedic. L. de festertiis. Albin. Meißn. Chron. Tit. XXV. p. m. 357. Camer. l. c. & in Comm. in Cic. Tuscul. I. ed. 1538. p. 6.*

Favor & merita in studia literarum.

Gregorium Haloandrum suo sumtu in Italiam misit. v. *Ludov. Hist. Pandect. p. 287. Burchard. l. c. passim. Menk. Scriptt. Sax. T. 2. f. 655.*

Commercium literarium.

Mosellani Epist. ad *Pflug.* extat in *Schilteri L. de libert. Eccl. Germ. l. 7. c. II. p. 845. infera in Löschers Ref. Act. p. 508. Hutten.* scripsit ad eum in Italia commorantem A. 1518. quæ Epistola extat in *H. von der Hardt Hist. Lit. Ref. T. I. statim ab initio* atque subjicitur *Carmini de Nemine.* Taceo *Menzerum, Hessum, Camerarium, Lazarum Bonamicum, P. Bonon. Vice- lium* atque complures alios.

Iter in Italiam.

Suscepit hoc A. 1517. v. *Albin. l. c. ubi comitem ipsius fuisse refert Christophorum Turcum* postea *Cancellarium Moguntinum.* v. *Burchard. de Fat. linguæ lat. P. 2. p. 509. Sabin. poem. p. 432.*

Encomia Pflugii.

Laudat eum *Erasmus*, præprimis ejus *Orat. v. P. 2. Epist. p. 1323. ed. Cler. Bæcler. Bibliograph. Crit. p. 668. Bodin. Meth. Histor. c. 6. p. 287. Jac. Sadolet. in Epist. Sturm. in Nobilit. Litter. ed. per Phil. Müller. p. 85. Rechenb. Sched. Hist. de Nobil. Misn.*

Misn. Liter. Sect. 2. §. 25. Paullin. Annal. Isen. p. 149. G. Arnold. in Vit. Mauriti. v. Menk. Scriptt. T. 2. f. 1220.

Libri Pflugio dedicati.

Viti Amerbachii Prof. Ingolst. Enarratio Epistolarum Cicer. ad diversos Basil. ex Off. Opor. 1553. in 8. Camerarii Comment. in M. T. Cic. Tusculanam primam ed. Basil. 1538. per Rob. Winter. v. Burchard. l. c. p. 511.

Titulus Doctoris, quo Pflugius fuit ornatus.

v. Seckendorff. H. L. l. 3. f. 389.

Sententia Pflugii de CICERONIANO ERASMI.

Pflug. in Epist. ad Menzerum: De Ciceroniano Erasmi, quando ita tibi videtur, cognosce, feram autem iudicium non hercle magis, quod existimem me asserre posse, quod te fugiat, quam ut tibi amantissimo mei morem geram. Ac ne longum faciam, si tanta esset verborum sylva apud Ciceronem, ut omnia quaecunque ad dicendum proponerentur illis ipsis explicare possemus, fortasse neque Erasmus neque quisque alius Ciceronem solum in ratione latine loquendi visitandum esse, negaret: sed cum ille non omnia, de quibus dicendum est, fuerit persecutus, nisi de quacunque re proposita loqui velis, vocabula multa ab aliis autoribus sunt mutuanda, hinc statuit Erasmus, etiam alios bonos autores imitandos esse. Nam ita mihi ille sentire aut sentire debere videtur. Ego vero quanquam concedo, multa propria rerum vocabula in Cicerone desiderari, eaque, si opus sit ex aliis autoribus sumi oportere: tamen illud affirmare possum. Si quis Ciceronem solum recte imitetur, eum latinis, aptius atque ornati-
tius de quacunque re proposita dicturum esse, quam quemque alium. Nam illud inter eruditos satis constat, duo esse vocabulorum genera, alterum quidem publicum, alterum privatum; illud convenire in omnia, hoc autem singularum scientiarum esse proprium. Publico Ciceronem abundare præclare intelliget, quicumque scripta ipsius diligenter cognovit. Etenim sive docere velis, sive delectare, sive monere, suppeditabit Cicero verba, quibus id commode possis facere. Nulla est enim in ullo genere ora-

tionis laus, cujus non perfectio aliqua - - in scriptis ejus eluceat. Quare si quis talem, tamque præclaram facultatem consecutus fuerit, quid erit, de quo ille non perbene latine loquatur? Neque vero me movet illud, quod dici solet, privata quedam vocabula, ab aliis autoribus petenda esse. Quasi vero non possimus aliquem recte imitari, si in ea ipsa imitatione adhibeamus aliqua, quæ aliunde sumpta sint. v. Hist. Eccles. Monum. P. 2. p. 36. ubi hæc Epistola ad Camerarium a Pflugio, tum quidem Misenensi Decano, scripta legitur, unde eam Cl. Hallbauerus inseruit Collect. de Imit. Orat. p. 281. conf. Mosheim. Not. ad Morhoff. L. de pura dict. Lat. p. 53.

Scripta Pflugii.

Præter antehac a me indicata plurima ævæ doctoræ extare dicuntur in gaza literaria Ser. Ducis Martisb. In Petri Appiani & Barthol. Amantii Inscriptionibus in fronte legitur Epistola Pflugiana. Decretum Cæsareum ex Schedis Jul. Pflugii repetitum comparet in b. J. A. Schmidii literis secretioribus Ferdin. I. R. Imp. pro obtinenda Eucharistia sub utraque.

Insignia Pflugiana.

v. Wenzels des Pflugischen Ritter-Stammes fortgepflanzter Ehren-Ruhm, ubi p. 1. ita canit:

Der Pflug-Schaar pfleget sich durch festes Land zu
reißen,

So reißt sich euer Lob durch allen Lauff der Zeit;
Und dauert sie unverletzt durch ihr gestärcktes Eisen,
So zeigt uns euer Stamm noch mehr Bestän-
digkeit.

Dignitas Episcopalis.

v. Chytræi Chron. Sax. f. 453. Camer. l. c. Spalat. Annal. Birc. dreyfach Interim p. 16. 266. qui, quantum PFLUGIUS in Conventibus Theol. autoritate valuerit, pluribus enarrat. conf. G. Arnold. l. c. in Menk. Script. T. 2. f. 1220.

Antagonista POLLICARIUS.

Extat in der Samml. von A. und N. 1728. p. 506.

M. Jo. Pollicarii weyl. Super. (1562.) in Weissenfels Confession und Antwort, die er in seinem schweren Gefängniß daselbst gethan Gr. M. Augustino Jonæ und Georgio Listeno, beyderseits Diaconis zu Weissenfels den 26. Jul. A. C. 1569. aufgesetzt von G. Listenio, der Fr. Abtissin in Weissenfels (Margarethen von Wackdorff) Beicht-Vater, ex MS.

In nota subjecta tradunt Dn. Collectores: Pollicarium alias Daum dictum fuisse atque patriam habuisse Zwiccaviam. Multa egregia contra librum Interim evulgasse. Propter adulterium conjectum esse in carcerem, ex commiseratione tamen parochiam viliores (pœnitenz-Pfarre) ei obtigisse in pago Marktwerben Leucopetræ vicino.

Ad pag. 53. No. XXII.

Phil. Melanchthonem editionem Helmoldi Schorkelio svasse asseverat Cl. Christius in Suselizis p. 19.

Ad pag. 55. No. XXVI.

Delendus est Thomas Mitis, Bohemus quippe Niemburgensis, (quæ civitas ad Albim sita circulo Reginogradecensi annumeratur) atque celebris Typographus Pragæ A. 1563. Prodiit A. 1721. Wittebergæ in 4. M. J. C. Coleri Comm. Hist. de Bobuslai Hassensteinii L. B. Lobcovici vita & summis in rem literariam meritis, de cujus opusculis idem T. I. Anthol. suæ p. 198. differit, novamque editionem promittit: *De nova, ait, opusculorum HASSENSTEINII editione quod iterum me iterumque admones vix opus est exhortatione vel tua, vel multorum aliorum.* Scio pridem expetitam illam curam esse publico voto in Nov. Lit. Lips. Lat. A. 1719. p. 188. Sed necdum licuit mihi consilium dudum agitatum effectui dare. Spero autem me tandem illustris quondam viri præstantissima scripta felici auspicio in lucem revocaturum esse. In priori libro seu vita Lobkowizii identidem Thomæ hujus injicitur mentio. Cura ipsius lucem aspexerunt Hassensteinii Poemata sub Tit. *Illustris ac generosi D. D. Bobuslai Hassensteinii a Lobkowiz & Baronis Bohemici Poetæ Oratorisque clarissimi Farrago Poëmatum in ordinem digestorum*

gestorum ac editorum per THOMAM MITEM, Nymburgenum, cum grat. & privil. Cæsar. Pragæ excudebat G. Melantrichus ab Aventino A. 1570. in 8.

Ad pag. 56. N. XXVII. not. 1)

Occurrit hoc G. Arnoldi opusculum & quidem stylo Romano primitus ex MS. evulgatum in b. Menkenii Script. Sax. T. 2. f. 1151. In Dedicatione laudatur probitas atque justitia viri illius singularis, quorum imprimis verba sequentia spectant:

Erat sane vir integerrimus ille, & omnino talis, cui eximii Principis præconia digne committerentur. In juventute perlustrarat varia regna, & experientiam sibi comparaverat peculiarem. Linguas diversarum gentium callebat, eloquentia & eruditione præstans erat, ideoque ad Cancellarii munus vocatus, officio illo per annos viginti novem magna cum laude functus est. Alienis negotiis nunquam se ingerebat, suoque stipendio contentus nunquam inhiavit Principum donis. Quicquid temporis illi vacuum ab officii laboribus dabatur, id diebus profestis infumebat studiis suæ professionis, & QVOTIDIE HORAM MATUTINAM ET VESPERTINAM SACRIS PRECIBVS TRIBUEBAT. Diem autem Dominicum totum concionibus audiendis, lectioni & meditationi sacrarum literarum impendebat, ex quarum præceptis totam vitam conformabat &c. (Autor hujus Dedicationis est J. G. Arnoldus, patruelis Georgii nostri, cujus vitam recenset Heine in Beschreib. von Rochlitz p. 216.) & f. 1256. subjicitur Epitaphium Arnoldi, quod ita se habet:

D. O. M. S.

GEORGIO ARNOLDO CHEMNICENSI JC.
EXIMIO QVI AN. ÆT. XXI. ITALIAM GAL-
LIAMQUE ADIIT UBI ELAPSO VI. DOCTORIS
INSIGNIA PISIS ADEPTUS IN HAC DIOECESI
AD CANCELLARII MUNUS ELECTUS EST IN
EOQUE PER ANNOS XXIX. PRUDENTIA FIDE
ET COMITATE CUM PRINCIPUM IV. GRA-
TIAM TUM BONORUM OMNIUM CARITATEM
SIBI

SIBI CONCILIAVIT NEC NON ALTIOREM OB-
 LATI OFFICII GRADUM SUBMISSE DEPRECA-
 TUS EST: VIRO EXPERIENTIA RERUM MAX.
 SOLERTIA CONSILIORUM FACULTATE LIN-
 GUARUM ET ELOQVENTIA PRÆSTANTI AT-
 QUE INPRIMIS SINCERÆ RELIGIONIS ET JU-
 STITIÆ OBSERVANTISSIMO PLACIDE ET
 SANCTE MORTUO XXX. SEPT. AN. CHR.
 MDLXXXVIII. C. V. ANN. LVI. M. XI.
 D. XV. UXOR VIDUA MOESTIS-
 SIMA H. M. P. C.

Ad pag. 72. lin. 2.

Loco die 30. Jan. ponatur d. 26. Oct. Antecessorem ha-
 buit Joachimum *Utebium*: aggressus est Ministerium mense
 Novembri. De vita ipsius Epistolam dedit ad D. D. *Gleichium*
 b. M. *Müllerus* Rect. Port. quæ Orationi ipsius seculari annexa
 est, excusæ Numburgi A. 1701. in 4.

Ad Not. 7)

Editio prima prodiit 1580. Occasio libri hujus conscri-
 bendi fuit hæc: Cum ab ipso Con-Rectore adhuc Ratisbonensi
 Ciceronis Epistolæ ad familiares essent explicandæ, vidit, se sine
 historiarum atque Antiquitatum Rom. cognitione operam in il-
 lis lusurum. Quoniam vero justum Systema nullum reperieba-
 tur, ipsemet corpus construere & dirigere cœpit.

Ad pag. 73. lin. 2.

Compara b. *Schreberi* Vit. Fabric. p. 234.

ibid. lin. 6.

Johannis *Rosini* pater *Bartholomæus* Isenaci primo docuit.
 v. *Paullini* Annal. Isen. p. 153. Adam. Vit. Widebrami f. 1562.
 post lin. 17.

Cum A. 1669. b. M. Frider. *Bergeri*, Rectoris, conjux
 prior ex gente *Fraundorffiana* humanda esset, in b. *Rosini* tumu-
 lum illata fuit, quem propterea sequenti Epitaphio exornandum
 vir ille beatus censuit:

Chronostichon:

HICCe sltor Clneres refiCO tIbI Iane RosIne
 hos Mea Costa CapIt: 18v VtrIVsqVe trilas.

Amplioris famæ quam fortunæ Antiquario 7. Oct. A. 1626, pe-
 ste surrepto debebat F. B. R.

Ad pag. 76. lin. 4.

M. Bernhardum *Winterum*, viduam, *Grauliam* in matri-
 monium duxisse inde conjicio, quia A. 1581. nuptias celebravit
 cum Margaretha *Stördelia*. Gratulati sunt ipsi amici, præcipue
 filii b. *Selnecceri* Daniel & Georgius, quos bonis literis Winte-
 rus imbuerat. Carmina impressa sunt Lipsiæ per Georg. Defne-
 rum sub Tit. Epithalamia Rev. & Doctissimo Viro Dn. M. Bern-
 hardo *Wintero* Diacono Naumburgensi dignissimo & pudicissi-
 mæ Virgini Margaritæ, Petri Stördelii civis Lips. F. sponsis. Af-
 feram saltem illud, quod ipse *Selneccerus* composuit:

Qualitum est olim, cum connubiale Calixtus

Presbyteris lorum Papa negaret atrox:

Cujus nam generis vox esset trita, Sacerdos?

Respondit, sexus esse utriusque, puer.

Discimus a teneris donatum dona ferentem

Jungentemque sacro par, duo sacra, jugo.

Confusa impietas Papæ est & spurca libido

Reddita sunt sacro debita jura toro.

Gratulor ergo tibi, Christi Bernharde minister,

Conjugii cestum, gaudia, vota, decus.

Junge sacerdotem sponsam tibi sponse sacerdos,

Casti sacerdotum pignora gigne Deo.

Utque sacerdotes Christo vos dedite summo

Pontifici, qui vos copulat, ornat, amat.

Ad pag. 81. N. 53.

M. Danielis *Naderechts* Grammat. Græca typis excusa est
 Lips. A. 1626. Cum A. 1613. b. Balch. *Menzerus*, Theologus
 Giessensis, Exegeſin A. C. in publicum proferret, sequens labori
 huic præfixit encomium:

*In Augustum Augustanae Confessionis
Trophæum:*

Augusta Augustana manet Confessio; glossa
Vindice Menzero nunc peregrina ruit.

Miraris? rabidum tanta virtute leonem

Nigra quod Alcides jecit ad antra necis.

Mirror, quod decimum confecit strage Leonem

Gloria Saxonici prima Lutherus agri.

Miraris? totum juveni quod robore mundum

Magnus Alexander clauferit imperio.

Mirror, Menzerum tam parvo, quidquid in alma

Scriptura succi est, claudere posse libro.

Tu, *Romane*, minas jam contrahe, contrahe & aris

Thecas, nunc Missæ gloria spreta jacet.

Tu, *Calvine*, Dei mysteria ludere perges?

Decreti horribilis regula fracta jacet.

Quid, *Photine*? miser: ridetur miles inermis,

Et tua, quid grunnis? mens pudefacta jacet.

Augusta Augustana manet Confessio: glossa

Vindice MENZERO nunc peregrina ruit.

Daniel Naderrecht, P. L.

Numburgo March.

Ad p. 81. N. LIV.

Non sine odio atque adversitate parochiam in Saled ad-
ministravit *Dauderstadius* testibus hisce literis idiographis:

Salutem a Salutis auctore Jesu Christo. Amen.

Reverende, Clarissime atque Excellentissime Domine Do-
ctor, Superintendens vigilantissime, Domine Patrone ac Com-
pater Patris certe mihi loco in Christo plurimum ac reverenter
colende; Quod de sui seculi hominibus conquestus est πανόδλιος
ille Dei Propheta Jeremias, habitare nimirum sese in medio
scorpionum: Idem profecto miser ego homo hic in extrema-
tibus Præfulatus Vestri vere conqueri possum, immo extrema
necessitate compulsus queror: Habito in medio scorpionum.

Sale-

Salecenses enim mei Satanico prorsus furore atque æstro perciti, malum mihi machinantur, mihi adversantur, quibuscunque possunt modis. Trahunt iniquitatem in funibus vanitatis, & quasi vinculum plaustrum peccatum, ut Prophetæ verbis utar. Eum vero, qui hostem sese Pastoris non profitetur, quique manifesto aliquo facinore illud publice non declarat, in societate sua ferre nec volunt, nec posse se videntur. Ululant ergo nonnulli cum lupis, quibuscum esse cupiunt. Hinc adeo fit, ut neminem ego hominem habeam, qui operas mihi manuaras præstet. Qui enim officium aliquod Pastori facit, ille pro adulate publicè proclamatur; (Wer in der Pfarr arbeitet, muß des Pfaffen fuchsschwänzer sein.) Male agunt, pessime vivunt, vituperari nolunt, & opera sua occulta esse volunt. Quod certissimum est τεκμήριον, secundum Salvatoris Joh. 3. pronunciatum, opera ipsorum esse opera tenebrarum: quia studiose occultant, & si manifesta fiant, & pro dignitate reprehendantur, aliis indignantur, quos illi meos putant delatores. Deum vero, quem judicem nemo fallere potest, testor, summam miseris istis hominibus, quos hac illi suspitione onerant, fieri injuriam. Sed transeant ista; sunt enim leviora, & fortassis aliis etiam mecum communia. Die Leute wollen, der Pfarrer soll blind und taub seyn, und endlich auch zum stummen Hunde werden: quæ - - - ? Unum est præ cæteris facinus egregium, quod in sinum R. V. E. deponere, & quid mihi hac in parte faciendum perquirere libuit. Præfectus Salecensis, Dn. M - - -, in villa trans-Salana habet villicum, nobilem, affinem suum, sed vere ignobilem, & moribus rustico quadrato, quam nobili, similiorem. Hic nobilem se non esse putat, nisi nobili aliquo facinore nobilitatem suam prodat, & Pastorem etiam suum probe exagitet, vexet, ignominia aliqua insigni adficiat. Haud dubie ita pactum est inter rusticos (quibus in caupona admodum est familiaris) & ipsum, ut ipse in me irruat; impune enim illum omnia laturum affinem quippe Præfecti. Taceo, quas uxori & domesticis meis contumelias primo conatu intulit; in publica
enim

enim via uxorem diris omnibus paulo ante devoverat, (alle Sacrament an den Hals geflucht) & tandem ad posteriora (salva venia) remisera. Egregium nobilem, quem sua nobilitat virtus! Dignum certe, qui Gynæceo alicui illustri præficeretur. Occasionem hinc inde quæsit in me quoque bilem, furorem potius, conceptum revomendi: quod cum animadverterem, studiose mihi ab homine cavebam. Tandem ubi videt homo, nihil sibi occasionis relictum, per manifestam injuriam me conatur provocare. In agris parochialibus sunt pyra nonnulla sylvestria, quæ mihi, non Præfecto, debentur: id quod Dn. Præfectus ipse non diffitetur; denn sie stehen allein auf den Pfarr
 // // // // Nisi unum ex messoribus meis, qui pro tertia parte sibi reservanda, decerperet, (alia enim conditione operarios habere nequeo) sed a Nobili abactus domum redire jubetur: non Pastori, sed Dn. Præfecto deberi pyra. Contrarium erat verum, neque hoc latuit hominem: saltem quæsit ansam ægre mihi faciendi, & suis me impetendi convitiis ac illusionibus. Accessi hominem, ad fores meum adventum anxie postulante: quæsi amiciis verbis, ecquid hoc sibi vellet? Er hette sich meiner Beume anmassen wollen, da doch der Herr Amptmann die Zeit seines Lebens nichts davon begehret, auch nicht befügt. Dicebat: Er hette gemeinet, sie weren des Herrn, hette es aber jekund anders erfahren, sc. ea ipsa loca, Er wolte mir sie nicht nehmen. Dicebam: Ich merckte fast so viel, daß er sich wolte zu mir nöthigen, ich wolte freundlich dafür gebethen haben, ich gebe ihm keine Ursache, Respondit: Welcher Teuffel sich zu mir nöthigte, was er nach mir fragete, ich solt ihn zufrieden lassen, (o wie gern wolt ich, wenn ich für ihn könte Friede haben) und sollte mich Gottes Sacrament rühren. Exprobravi paucis levitatem blasphemandi & maledicendi nomini divino; da kam die Sauglocken vollend gar, Ey ich solte ihn (peto mihi ignosci) ungeschoren lassen, das war zwar fürs // // // //, wenn ich ein ander Mann war, wüste er wohl was er thun wollte, Ich sagte, was er denn thun wollte, er würde mir ja das Leben nicht nehmen, Respondit:

spondit: Ey das sollt mir der Diebhender nehmen. Ita miser ego homo tum excipiebar, & tacitus ab homine importunissimo discedere cogebar. Conquestus sum per litteras de injuria, levitate, defultoriaque importunitate hominis apud Dn. Praefectum: sed tacite, uti videtur, in sinum ridet, licet verbis aliud pra se ferat. Auxit enim facinus illud novo alio. Superiori septimana cum pratore nostro pagano (sui nimirum finillimo homine) in caupona totum delituit diem: sub noctem: sub noctem duos arripuit piscatores, fidibus misere strepentes; & in pagum discursitando, publice traduxit miserum Pastorem. Da hat sich der arme Pfaffe, (der damahls lag und schlieff, doch von ihrem Getummel einmahl aufwachete und ihrem tollisiren zusah und zuhörete,) tapffer leyden müssen, da sollten die Pfaffenknecht mit ihm in die schencke gehen. Cetera silentio involvo.

In mentem mihi vero venit, reminisci Paulini illius: nemo te despiciat. Peto proin salutare a R. V. E. consilium, quid faciendum? an injuria hæc mussitanda, & æquo animo perferenda. Exemplorum enim in utramque partem magna est vis. Detrahat nimirum homo iste plurimum auctoritati meæ, habet enim affectas ex Salecensi communitate, homines omnium contumacissimos, quovis saxo duriores; & inter hos Cauponis nostri focerum, annosam vulpem; prædecessorum meorum flagellum. Sed sto consilio R. V. E. quicquid illa suaserit placebit. Hoc unum.

Deinde res est mihi & vicino meo Dn. Pastori in *Abtlöbenitz*, cum alio Nobili T. qui multis modis nos defraudat in decimis debitis porrigendis. Hat heuer Garben geben, warlich nicht grösser denn die Dachsoben, haben etliche beygelegt, Herr Peter hat freundlich an ihn geschrieben, sed frustra: nisi contenti esse velimus, jussit nos ad Dominos Consistoriales eum deferre, se responsurum. Es ist gar zu arg, wenn es ein wenig were, so müsten und könten wir wohl zufrieden seyn. Quaritur ergo ex R. V. E. libet an etiam consultum foret, & an ulius ita ferat, manipulos Dominis Consistorialibus cum libello supplici ad *αυτοψιας* mittere?

mittere? & num etiam hoc facto offendantur? Si dantur exempla, & si suadet R. V. E. ita, ut dixi, faciemus. Sed scio ipsum Nobilem esse pertinacem: nostro enim Magistratui non parebit, nisi Alteburgo habeat aliud diploma.

Tertio rusticus quidam filium habet, plane degenerem: ter, quaterque aufugit: id quod hac etiam æstate factitatum. Jam iterum reverſus eſt. Res eſt peſſimi exempli: quod docet ingens. Fratrem enim germanum ad ſimile facinus ſuo inſtigavit exemplo; & ni ſevere cohibeatur, alios ſecum ad contumaciam, inobedientiam &c. erga parentes alliciet. Quæritur ergo annon dignum hoc ſit facinus pœnitentia publica?

Denique diſſidium eſt inter conjuges duos, in pago *Rödi-chen*, de quo memini me *ἀντοπροσώπως* cum R. V. E. contuliſſe. Nullum ſanum in uxore conſilium habuit locum. Jam ſeparatim vivunt, illa ſervitio aliis ſuam locavit operam; ſed ubi lateat, ignoro. Maritus vero Hilarius Koch Naumburgi ſervitium itidem præſtat aliis. Quæritur ſimiliter, quid mihi faciendum. Ambo ex communitate noſtra abierunt: ſed uxor hæreditatem nobiſcum adiit, quam tamen marito ſuo invidet. Stabo R. V. E. ſententia & conſilio.

Addidi Eleemoſynas *Heckewaldam* transferendas; unum florinum & duos nummos cum obulo. Literas ſimul mitto cauſam Paſtoricam concernentes. Juſſus enim R. V. E. certiore ſacere de omni negotio. Sed homo nequam, male ſibi conſcius, noluit cauſam agere. Dolet mihi vehementer, Dn. Præſectum ſcortis & meretricibus, & quibuſvis infamibus perſonis favere, patrocinari, & ſalvum in Præſectura ſua concedere conductum. Dixerat nuper ſcorto cuidam, duos & ni fallor tres enixæ ſine certo parente filios, ſie ſollte nur hingehen, und front werden, er könnte ſie wohl leiden. Ita nimirum omnes tandem anguli grege iſtiusmodi replebuntur. Sed de his & aliis propediem, ſi vixero, coram plura: Bene ac feliciter in Domino valeat R. V. E. & literis meis benigne ignoſcat. Miſere enim

tribulor, Mus leiden das mirs in der Fußsohlen wehe thut: Sed Dominus dabit *ἐκβασι*. Scribebam *Saleci*, currente calamo: ipso die Lamperti Ao. 1615.

Mitto meum μέγος ἐπιβάλλον
viduæ in Falckenbain.

R. V. E.

summa animi observantia
 colens

VISO

M. Christophorus Dauder-
 stadius. P.

Reverendo Clarissimo atque Excellen-
 tissimo Dn. Erharto *Lauterbachio* SS.
 Theol. Doct. præstantissimo, Præsula-
 tusque Naumburg. Cizæ Superinten-
 denti vigilantissimo &c. DNO. Patrono,
 Fautori ac Compatri meo, parentis mi-
 hi loco plurimum reverenterque co-
 lendo &c.

Ad p. 82. N. LVII. lin. 5.

Addatur *Theilii* Progr. de Christi Redemptoris nost. rdescri-
 ptione a membris humanis mystica. Görlic. A. 1656.

ibid. lin. 10.

Emisit quoque separatim 3. Hymnos Prudentii cum Not.
 Görlic. A. 1646.

Extat etiam ipsius Epistola, ad b. Dn. D. *Bertramum* scri-
 pta, qua locus Matth. II, 12. cum primis vero usus voculæ *Ora-*
culi in Versione Vulgata examinatur, quam hic quoque repe-
 tendam existimavimus.

Theodorus Beza pro *oraculo admoniti* maluit vertere, di-
 vinitus admoniti. Scribit enim, se voculam oraculi refugere,
 veluti Idolorum superstitione contaminatam. Qua de re cum
 olim per literas consulerem Cl. Dn. M. Johannem *Theill*, Bu-
 dissinensium hodie Rectorem Evangelicum, P. L. C. & Philolo-
 gum non e multis, Adfinem & Compatrem meum honoratissi-
 mum, hoc ferebam ab ipso responsi: Quod ad τὸ χερματίζεσθαι,
 causa equidem adeo prægnans non est, quam Beza acute sibi in-
 jecisse visus est, ORACULI nomenclationem ex Versione lati-
 na exterminandam, quod Idolorum superstitione contaminata
 sit: cum primo illud expresse sit falsum. Vox enim nec Idolo-
 latria

latria contaminata esse, nec ab eadem immunis dici potest, cum neque res sit neque persona, in quæ duo tantum, præprimis in posterius idololatria cadere possit. Taceo, quod verba valeant sicut numi, pro ratione utentis atque capientis, nec difficiles esse de nominibus conveniat, si de re ipsa constiterit. Usurpamus nos vocabula Ethnica, (si modo ita dicenda sunt) veluti Israelitæ vasa aurea & argentea, quæ injustis possessoribus iuste abstulerunt. Et considera quæso, (ita enim pergit) annon etiam eadem ratio premat vocem *χρηματισμός*, quam usurpat Paulus, Rom. ii, 4. de responso Dei ad Eliam; verbum *χρηματίζομαι*, quod idem Ebr. 12, 25. de filio Dei ad Israelitas loquente, c. ii, 7. de Noa credente; c. 8, 5. de Mose, a Deo edocto: Lucas c. 2, 26. de ipso Spiritu S. usurparunt. Quemadmodum enim vocem ORACULUM a Gentibus usurpatam prætendit Beza, sic & novit tanquam ungues digitosque suos, *χρηματισμόν* & *χρηματίζεσθαι* apud Græcos usurpatum. Hæc propterea adpono, ut imbecillum Bezæ tibicinem videas, qui rigidius insulrantem & arietantem adversarium sustinere vix possit. Et post pauca: licet & ipse sententiam illam, five sit Bezæ, five alterius ambabus amplectar, inductus a loco quodam, Henrici Stephani maxime considerato: Ubi oraculi adpellatione abstinere possumus, abstinendum & ego ea censuerim: alioqui a rebus profanis ad sacras eam, sicut alias plerasque posse nos mutuari dixerim. Hæc Stephanus. Nulla sane nos cogit necessitas illa voce uti, cum aliæ significationes & voces in promptu sint, apud ipsos etiam profanos Græcos, apud Plutarchum nimirum & Polybium, ubi *χρηματίζειν* non potest pro oraculo admonere, sed pro Nominari, Nuncupari, Adpellari exponi, quod ipsum Lucas olfecit, Act. ii, 26. & Paulus, Rom. 7, 3. Quid si ergo in hoc Matthæi loco *χρηματιζέσθαι* reddamus Compellati, Vocati, vel ut Illi habent, Admoniti, fors per Angelum, ut volunt Editores Bibliorum Norimbergensium, & suadere videtur c. 10. Act. v. 22, cum quo confer v. 3. cap. ejusd. v. 30. itidem, & cap. ii. v. 13. *χρηματίζειν*, inquit Budæus, est etiam adpellare aliquem, h. e. com-

pellare & adloqui, agere cum aliquo de negotio & verba facere. Quod confirmat locus Dinarchi: καὶ συμπάντων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον διελεγμένος Νικάνορι, κεχρηματικῶς, περὶ ᾧν ἐββλήθη, ἐλευνὸν σεαυτὸν παρασκευάζεις, προδότης ᾧν καὶ δωροδόκος. Et sic usurpavit etiam Gregorius: ἔγω γὰρ αὐτὸν ὀνομάζει ὁ θεὸς Μαῦσῃ χρηματίζων ἐπὶ τῷ ὄρει. Unde factum, ut apud Demosthenem, Diodorum & Plutarchum τὸ χρηματίζειν de Magistratu Politico usurpetur, idemque significet, ac rebus explicandis constituendisque vacare, de summa Reipubl. commentari, Jus dicere, cum populo agere, legationibus responsa dare, consilium agitare, decernere. Lucianus de suo Jove alicubi scribit, ταῖς εὐχαῖς ἐχρημάτισε, quod est, votis hominum audiendis vacavit, & de iis statuit. Sed audio veterem illam instantiam: Nullam esse sequentiam, si has habeat significationes hæc vox, statim & in proposito loco Matthæi habere debere. Respondeo, sequi tamen, habere posse, & ulterius, non necessario adripiendam illam, quam habet Erasmus. Scutum deinde adripimus συναφείας τῶν κομμάτων, ἀναλογίας τῆς πίστεως & ipsius veritatis sive rei. Plura possem convertere, si docendus esses, sed gratificari volo, non docere &c. Hæc laudatus meus Compater; quæ cum jucunda sint, atque erudita, lectori nostro non communicare non potuimus.

Ad pag. 88. No. LXII.

Expetitus quoque Zöribigam fuit Bertramus A. 1638. Acta refert Cl. M. Elteste in der Nachricht von Zörbig p. 206. Nach ihm (nemlich M. Joh. Dürren) wurde M. Sixtus Bertram Rector zu Naumburg designiret, und hielt im Septemb. gedachten Jahres eine Prob-Predigt in unserer Kirchen. Er fand als ein habiler und qualificirter Mann vollkommenen Applausum, wolte aber die Vocation gleichfalls nicht annehmen, weil man sich wiederum de ratione alimentandi Pastorem nicht vergleichen kunte. // // Endlich erklärte sich E. E. Rath, nachdem er mit M. Bertramen vielfältig correspondiret, Sie wolten sehen, wie sie es machten. Das // // musste aber unterbleiben. Denn am 10. Febr.

10. Febr. A. 1639. ereignete sich ein unvermutheter Schwedischer Ueberfall, und die Stadt wurde rein ausgeplündert. Die Bürger entwichen und giengen ganzer 10. Wochen in der Irre herum. Dieses alles notificirte der Rath M. Bertram, und bezeugte:
 M. Bertram hatte auch von Naumburg her geschrieben, daß er bey dermahligen Umständen, das Pastorat nicht annehmen könnte. Von Dresden kam ein Rescript: Dafern M. Bertram nochmals dabey verbliebe die Vocation nicht anzunehmen, so solte George Lincke Pastor seyn.

Corrigenda itaque est Bertrams Lüneburg. Kirchen-Hist. p. 92. in Not.

Ad pag. 93. No. LXVI.

Zaderus etiam in MS. reliquit Lieder-Predigten, ubi tamen latitent, non constat.

Ad pag. 102. N. LXXIII.

Casparus Eylenbergk in Iudum Portensem venit A. 1630. v. *Schumacheri* Vita Siberi, in frontispicio sub serie Oeconomorum N. 20. *Maderus* in Præf. Antiqq. Brunswic. præfixa symbolam Eylenbergii hisce verbis deprædicat: *tum Vir Consultissimus juxta ac integerrimus Casp. Matthæus EYLENBERGK Reverendiss. Numburg. Capituli Syndicus optime meritus. Dat. 1678.*

Congessit etiam Eylenbergius Historiam Episcoporum Numburgensium, cujus MS. lucem nondum vidit.

Ad pag. III. not. 3)

Conf. *Bek.* disquis. Crit. contra Frank. p. 256. ubi subcen-
 suram vocat Biblia Schleusingensia. Etsi Bibliis illis Schleusingens. inquit, laus sua omnino debeatur, melius tamen nostro (salvo interim aliorum meliori) judicio factum fuisset, wenn man, uti verba in præfatione p. 503. habent, sich an den essentialibus der corrigirten Dollmetschung Lutheri keinesweges vergriffen, auch in demjenigen nicht, was allbereit andere hocheleuchte Theologen hin und her angemerket haben. Neque enim invito vel inscio b. Luthero vocabulum Heerde (Ps. XCV, 7.) ab alio h. l. intrusum

trusum putamus, ut proinde cum aliis sphalmatibus expungendum, & alterum illud *Hand* substituendum fuerit, sed ab ipso b. Interprete adhibitum fuisse, vix dubitamus.

Ad pag. 119. N. LXXIX.

Præter ea, quæ jam tetigimus, prodierunt etiam a b. *Laurentio*:

Tr. de Monumentis Svevorum in Doringia, Numburg.
1706. in 4.

- de Monumentis Francorum in Thuringia fictis: v.
Leukfeld. Antiqq. Halberstad. p. 9.

p. 120. lin. 23.

Desideratur in Epitaphio Pentameter sequens:

Vix ostenderunt aspera fata virum.

p. 16. lin. 24.

Langerus quantum in arte poetica valuerit, vel breve illud, quod in simulacrum Veneris confecit epigramma edocere poterit:

Carmen ad imaginem Veneris:

Vestibus ut demptis Venus hic est corpore nuda

Pectora habens alba candidiora nive:

Sic amor illorum sit fædi criminis expers,

Qui sacra conjugii jura subire volunt.

Mutua cura duos habeat, sincerus & ardor,

Ut videant longos, & sine lite, dies,

Sit procul a vero fucatum pectus amore,

Integer est quisquis non simulanter amat.

Forsthan hoc nude Veneris designat imago,

Edidit artificis quam tibi docta manus.

v. To. 2. Script. Acad. Witteberg. A. 1556. apud *Hoffman. Scriptt. Lusat. T. 2. f. 152.* Optandum esset, ut reliqui omnes isti Tomi luci publicæ aliquando exponerentur.

* * *

Epistola Matthiæ *Flacii* Illyrici,

ex αὐτοῦ γεγραμμένη.

S. Mitto Acta Coswicensia pro quorum descriptione & pro charta tres quartas tal. mittes. Mitto & exemplar non bonum meæ epistolæ ad collocutores evangelicos quod restitues, alias melius accipies, si cupieris. Hoc tantum ideo mitto, quia scio te angere cura Ecclesiarum Dei, quo tanto ardentius orare possis. Obsecro restitue omnia quamprimum & literas adpone: clam habeto istas ad colloquutores cum recte descripseris etiam aliis communicabis. Bene vale & pro me cum tuis examinadoribus latius ora. Mitto & Mechelb. actionem, pro qua dabis quantum voles. Restitue quæso talia. Saluta Dominum Superintend. Cum domino d. - nepio aliquoties de visitatione sum loquutus - - - - - semper ne - - - quo modo in aliud tempus rejeci. Solus vero non sum ausus frustra. Prolatum optavi illud exemplar visitationis videre, ut tanto melius de tota re cogitarem. Bene in Domino Jesu vale. 12. Aug. 57.

T.
Illyr.

Mitto tibi epistolam &c. donec alias reperero.

** Scatet hæc Epistola literis, quas vocant, abbreviatis s. contractis. Scripta est Jenæ: Eo enim *Flacius* A. 1557. d. 27. Apr. venerat. Concernit colloquium Cosvicense, quorsum a *Flacio* quidam emissi erant, ut dissidia cum Melanchtone componerent. Legatos quoque eo miserat *Jo. Albertus* D. Megapolit. Frustra tamen omnia sunt tentata. v. J. Balch. *Ritterss Lebens-Beschreib. Flacii* p. 67. 77. *Struv. Act. Liter. Fasc. 4. p. 53. 75.*

Epistola Sethi Calvisii.

S. per Christum. Si commoda valetudine cum tuis uteris, Reverende & Clarissime Compater, gaudeo, ego cum meis, Dei gratia, recte valeo. Superiori hieme scripsi aliquid de erroribus *Calendarii Gregoriani*, id cum Meurerus noster ad typographiam subscribere deberet, nec nomen satis intelligeret, retulit Academicis id scriptum videri contra Imperatorem, qui sequeretur illud Calendarium effecitque, ut mitteretur in aulam. Ego contra me contra Imperatorem scripsisse negabam, alias quicquid contra pontificiam religionem scriberetur, etiam contra Imperatorem esse. Porro Elector id scriptum misit Wittebergenfibus examinandum, voluitque sibi censuram mitti adhuc ante festum Paschatos, sed W. unicus tantum - - - sit apud nos Mathematicus, isque Decani officio fungeretur, occupationibus impeditus, meum scriptum adhuc nondum examinare potuit. Hac de causa etiam fortassis quoad rationem temporis politici non satis intelligit, ut quidam ajunt, ita ego examinor a non satis scientibus, & adhuc inter spem metumque hæreo, quanquam mihi non multum metuo. Scio enim quid scripserim. M. Johannes Sommerus, qui hæc tibi offert, tuus discipulus apud nos fuit vixitque hisce annis ex stipendio Styriensi nostræ scholæ, ejus temporis determinatio cum ad finem tendat de futura conditione sollicitus est, & magnam spem in Te collocat, ideo hoc iter sibi sumsit. Etsi autem scio, te ipsi favere & facturum omnia, quæ ipsius causa poteris, tamen ut magis facias, ego etiam rogo. Ita enim de me meritos est & olim & hodie etiam si ipsius opera uti volo experieris eum ingenuum etiam gratum. De peste, quæ hic grassari dicitur, scias - - - Dei gratia binæ ædes in urbe infectæ fuerunt, quarum altera aperta iterum est, altera vero ita clausa, ut ejus incolæ omnes sint in publico nosocomio. Ante portam tamen & australem & orientalem in aliquot ædibus vagatur. Deus porro nobis adsit pestemque clementer avertat, nec dissipari & Academiam & gregem

gregem nostrum scholasticum patiatur. Vale quam optime. die
13. Jun. A. 1607. Lipsiæ.

T. R. D.

Sethus Calvisius.

Reverendō Amplissimo & Clar. Viro D.
Erhardo *Lauterbachio*, SS. Th. D. & Epi-
scopatus Zizenf. Superint. fautori &
compatri suo reverenter colendo.

Epistola Wolfgangi Franzii.

P. P.

Reverende & Clarissime Dn. S. amice plurimum honoran-
de, Aliquoties interfui congressibus, quando agitatum fuit ne-
gotium Georgii *Prassen* civis & sartoris Witebergenfis, contra
Reverendum Dn. M. Georgium St - , notum & amicum
meum, ante annos satis multos. Denuo impetrasset ab acade-
mia sartor litteras intercessorias, licet non sine sumtu: quia
enim hoc tempore multa conferre in publicum coguntur sub-
diti, nos etiam ipsis auxiliatricem manum intercedendo præbe-
re cogimur: ego vero consultum judicavi, ut citra sumtus
hasce meas ad R. D. V. mitterem. Venit autem interea huc qui-
dam, qui testatus est, apud Rectorem hodiernum academiae,
quod Reverendus Dn. M. St. adhuc debeat τῷ *Prassio*. Rector,
M. Reinholdus *Franckenberger*, manu sua confirmavit testimo-
nium, quod in hac causa, coram ipso isto Rectore perhibuit.
Salutem igitur & omnem benedictionem a Deo precor Reve-
rendo Domino M. St. qui hanc meam manum non ignorabit.
Et auctor atque suasor ipsi sum, pro mea erga ipsum benevolen-
tia, ut testimonium sub AA expendat, & - - - quo-
vis modo transigat cum sartore. Etenim nunquam quiescet sar-
tor, cui non est ignotum, fero etiam talia debita exigi solere
a studiosis olim hic versatis. V. R. D. etiam oro diligenter, ut
Reverendo Domino M. St. hoc epistolium meum communicet,
&, si mecum consenserit, itidem hoc subjiciat, ut qualicumque

modo factori ita satisfaciat, ne amplius toties turbare academiam opus habeat. Melior interdum est iniqua pax, quam justum bellum. Ignoscat autem R. D. V. meæ huic compellationi. Dominus noster Jesus Christus sit cum Spiritu vestro, & ex alto benedicat sanctis laboribus vestris. Amen. Witebergæ, in æquinoctio autumnali, anno Christi 1620.

R. D. V.

studiosiss.

Wolfg. Franzius, Th. D.

REV. etiam Dominus M. St. non nisi ex bona mente profectum hoc meum consilium interpretabitur.

Epistola G. Cundisii.

Salutem, gratiam & pacem a principe pacis, Jesu Christo, a me vero preces atque officia!

Plurimum Reverende, Amplissime, Excellentissime, atque Clarissime Domine Doctor, Superintendens eminentissime, Domine Fautor, Patrone, ac Pater in Christo dilecte, & observanter colende, Pro exhibito *actu inaugurali* Vestræ Excellentię ingentes habeo referoque gratias, relaturus reapse quamprimum, Deo annuente, melior fortunæ aura adspiraverit. Si (quod meo loco maxime urgebo) hæc meletemata lectu dignissima lucem adspicient (quod tamen ante tempus messis fieri vix poterit) Vestra admodum Reverenda Amplitudo petita exemplaria forte cum auctuario statim accipiet. Votum annexum (quod Deus exaudiat) in ipsius sinum refundo eidem Aquilinæ senectæ vigorem diuturnum, nec non hic Spiritus Sancti gratiam copiosam, illic vero pondus gloriæ æternæ precatus. Caterum si Vestra Excellentia mihi novitio Theologo vellet ignoscere, bono animo hæc monerem: in Concionis istius exordio speciali inter alia de Dn. D. *Fuhrmanno* p. m. hæc leguntur verba (weil er) guten Willen zum Superintendenten: Unphte hieher brachte, quæ etsi veritati prorsus sunt consentanea, tamen a mundo, qui nos odit, eo detorqueri possent, quasi ex parte mei argumentum a
contra.

contrario sensu in se continerent. Forte enim V. Excellentia ignotum est, quod instinctu, nescio cujus, qui ob summum quendam Patronum meum mihi parum favere dicitur, initio meam successionem in locum Dn. D. *Fuhrmanni* τῆ ἐν ἀγίοις Capitulum nostrum deprecari non dubitavit, prætendens, me nondum audito, vocem meam (fortassis quia Stentorea non est) templo Cathedrali minus sufficere: (causa vera erat, quod ille ὁ ἀντικείμενος aliam quandam personam antea per litteras privatas Dominis Canonicis commendaverat.) Ego quidem hac de re certior redditus, maluissem cuivis alteri cedere, sed Serenissimus noster clementissimum suum mandatum mutare noluit: Unde Deo Opt. Max. ac Electori Sax. vocantibus obtemperare volui, debui. Postea hic nemo, nisi surdaster, in æde nostra cathedrali me non audivit: & facti sunt Domini Canonici apud alios, me longe aliter sibi descriptum fuisse, nihil omnino in concionibus meis desiderari. Ne quis ergo camarinam illam moveat, optarem, ut pace Vestrae Excellentia prædicta verba omitti possent. In oratione Latina hoc reperitur membrum comparationis: *Collegia Concionatoria uterque habuit, iisque præfuit*; ubi confiteor, me nullum instituisse usquam Collegium Concionatorium, quanquam Lipsiæ Collegia Oratoria habui. Si placeret, vellem ego scribere: Collegia Oratoria, aut prorsus hæc verba delere. Quæso, significet mihi Vestra Excellentia, utrum ipsi hac in parte arrideat. Si vult respondere, saltem litteras mittat Lipsiam in ædes socrus meæ, Dn. Pauli Frobergii p. m. viduæ relictæ, habitantis in vico arcis (*Auf der Burg-Strasse*) Nuntium pacis, quod & nos per rumusculos accepimus, etiam me iudice adhuc valde incertum est. Dn. Archimagirus Electoris actis pro descriptione medicamenti gratiis, una cum Coniuge, & filio natu maximo, suo successore futuro, Vestrae plurimum Reverendæ Excellentia reciprocam salutem propinat. Denique sciat ipsa, me quoad exercitia disputatoria, quorum nuper in inaugurali convivio mentionem feci, velle promissis stare. Exhibebo autem Reverendo Ministerio hujus

inspectionis hac æstate 4. disputationes, juxta seriem articulo-
rum libelli visitatorii. Prima de cœna Domini jam Lipsiæ sub
prælo est, quæ ad diem 4. Junii σὺν Θεῷ in templo nostro Cathe-
drali habebitur, cujus copiam quando erit a Typographo abso-
luta, Vestræ Excellentiæ faciam, vel certe eidem suo tempore
cum reliquis mittam. Optime in Domino Jesu vale, Theolo-
ge Celeberrime, meque Paterno amore prosequi non desine.
Martisburgi d. 27. Maji Anno 1638.

Vestræ admodum Rev. Amplitud.

& Excellentiæ

observantissimus

P. S.

G. Cundisius D. S. Mpp.

Tabellario 12. grossis lubens satisfe-
ci de meo: nam ærarium publicum
penes me plane nullum est.

* Epistolæ huic lucem potest accendere Dn. D. Zeibi-
chii *Historische Lebens-Beschreibung derer Stiffts-
Superintendenten zu Merseburg*. Concernit enim
b. Erhardi *Lauterbachii* (ad quem data est) con-
cionem in solenni Introductione b. *Cundisii* habi-
tam (Investitur - Predigt) de qua apud *Zeibich*. p. 182.
Antecessorem *Cundisii* (de quo p. 178.) uxorem a
Cundisio ductam, de qua p. 197.

Epistola M. Christiani Chemnitii.

Salutem & liberationem per Christum ab omni
malo!

Nactus occasionem scribendi, VIR plurimum Reverende,
Amplissime & Excellentissime, Dn. PARENS in CHRISTO
Honoratissime, non potui facere, quin etiam ad nocturnas lu-
cernas,

cernas, meam in Tuam plurimum Reverendam Excellentiam, amoris observantiam declararem. Primum autem mearum literarum caput esset, solatia dicere, propter uxorem, matronam pietatē & omnibus virtutibus ornatam, a latere Tuæ plurimum Reverendæ Excellentiæ, divulgatam & evocatam: nîscirem penitus & comprobatum haberem, eam esse Amplitudinis Tuæ fidei constantiam, ut non magis metuat humanæ vitæ lubricitatem, quam mare nimbum, aut baculum armatus miles. Quomodo enim immodice turbatum crederem tam Reverendum Senem, quem toties audiivi Cizæ e Cathedra, Verbo Domini, dicentem; *non hominem mori, sed hominis miseriam*: Et neminem tam facile, suscitare de lecto, quam Christum e sepulchro, ut sermone 44. de V. D. loquitur Augustinus. Condoleo tamen ex animo, laboriosæ solitudini, quam utique una cum senectutis gravaminibus, dulcissima conjux depulisset atque leniisset. Quod tamen damnum, ut abundanti consolatione resarciat Dominus & majori fidei lætitia; ex animo precor. Cæterum de publicis, ut nunc dicam, verentur apud nos omnes, ne vicinis nostris in Electoratu, lateres duplicentur, præsertim in tanta nobis communi, annonæ vilitate, ut etiam sæpe quatuor oppida frequentent agricolæ, nec tamen framenti modium queant divendere. Tanta igitur ubique est nummorum penuria, ut integro seculo par non credatur fuisse. Providerit tamen tandem Divinitas. Me quod concernit, sunt utique causæ plurimæ cur Deo gratias agam, maximas. Vivo enim, DEO sit laus, sanus adhuc, tranquillus, & Auditoribus per DEi gratiam, charus & gratus. Experimur tamen etiam apud nos commune illud malum, quod est deficiens salarium, dum bellicæ exactiones ita cutem ubique detraxerunt, ut non sit reliquum, nisi ossa frangenda. Speratur tamen remedium pax, pro qua impetranda ante sex septimanas & nos in nostro Ducatu publice orare cœpimus. Sed abrupto; commendans Reverendam Tuam canitiem, Venerande PARENS, SStæ TRINITATI, & ex animo precatus, ut
post

post superatas vitæ molestias in futura vita desideratissimi conjungamur. Dab. Vinariæ, 1645. 24. Septembr.

Vestræ plurimum Reverendæ Excellentia &
Amplitudinis,

Filius, & Frater in CHRISTO

M. Christianus *Chemnitius*, Archi Diaconus.

** Christianus hic *Chemnitius*, Martini *Chemnitii* ex fratre Ambrosio nepos fuit. v. *Rethinaier. Braunschw. Kirch. Hist. P. 3. in Beylagen. p. 446.* Numburgenses præficere eum voluerunt scholæ oppidanæ: A. 1643. vero a Senatu Vinariensi ad Diaconatum, biennio post ad Archidiaconatum vocatus, A. 1652. doctorales honores Jenæ adeptus est. Successit tandem A. 1654. D. Jo. Majori Past. & Sup. Jenensi † 1666. d. 3. Jun. v. *Zeumer. Vit. Theol. Jen. p. 181.*

Epistola Simonis Gedicci.

Salutem ab IMMANVELE, Reverende, Clarissime & Excellentissime Vir, Dn. Doctor amice ac frater in Christo honorande & dilecte. Nullum ego patrimonium liberis meis amplius & opulenter relinquere me posse sentio, quam virtutis & doctrinæ possessionem, & Virorum optimorum ac præstantissimorum benevolentiam. Inter quos, cum te præcipue DEVS mihi & meis γνήσιον amicum, fratrem & patronum dederit, toto pectore ipsius benignitati gratias ago, eumque ardentibus votis precor, ut tibi ac tuis vicissim benefaciat, vobisque omnia bona vestris animabus & corporibus salutaria cumulate tribuat.

Porro mitto nunc Tibi octo exemplaria, typis informata, *Actus Investituræ meæ Martisburgicæ*, in qua omnia pulcherissime administraſti, meque præclaro laudis eximiae encomio ornaſti. Igitur tibi devinctus manebo, quamdiu vixero, tibi que constabunt studia & officia mea omnia perpetuo, prompta & expe-

expedita. Bene & feliciter æternum vale, Celerrime, Martis-
burgi 18. Junii A. Ch. 1617. Vester

Simon Gediccus D.

* v. Zeibich. Merseb. Stiffts-Superint. p. 163.

Epistola Salomonis GESNERI.

S. P.

Quod ad litteras Tuas pie & amanter scriptas, mi Humanissime & Doctissime Domine Magister Lauterbachi, Sympatriota charissime, hætenus non respondi, causa non est alia, quam quod varia subinde negotia animum & calamum alio distraxerunt. Vehementer autem tua sinceritate in ὁρθοδοξία afferenda delector, Deumque oro, ut hoc egregium suæ bonitatis opus in te in dies magis magisque adaugeat & confirmet. Quemadmodum etiam non absque singulari voluptate intelligo, te in afferenda Aristotelis ἀκριβεία & Ciceronis elegantia operam egregie collocare. Haud labor in Domino vester inanis erit. Ita nimirum Christo coeli plantantur, & pueri in ulnis asportantur, roburque ex ore infantium & lactentium Domino paratur, ad destruendam vim inimici & ultoris. In conficienda συνοψει libelli Chemniciani de duabus Christi naturis ut progrediaris, etiam atque etiam rogo, confectamque huc mittas. Imo velim, te similes συλλογὰς ex altero ejus libello de fundamentis Eucharistiæ colligere. Profuturum eum laborem multis non dubito, etsi non desunt, qui nomen doctrinamque Chemnitii æterno silentio sepultum omnibus votis exoptant. Nec est, quod hoc in cursu Rev. D.D. Crameri pollicitatio te moretur. Fortasse ille suæ functionis laboribus impeditus istam cogitationem jam seposuit. Rennecherus homo levis est armaturæ, stolidus, & blasphemus, cujus nugacissimas chartas legisse eadem pio animo est refutasse. Non suaferim proinde, te cum impuro hoc - vel potius - manus conferere: indignus est tua pietate & doctrina, quam te in aliis ecclesiæ Dei magis profutu-

ris collocare multo est utilius, multoque coram Deo laudabilius. Quod enim Paulus ait: τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰχρῆν ἔσι καὶ λέγειν, id ego plane in protervos & impudentes adversarios competere existimo, quorum quædam sceleratæ & horrenda blasphemiæ melius contemnerentur & ad æternæ oblivionis tenebras relegarentur, quam operosis refutationibus in aprium protraherentur. Sed hoc ipsum tibi religiose expendendum relinquo.

Cæterum, mi charissime Domine Sympatriota, exiguum quoddam est πραγματίον, in quo tua vel tui famuli saltem opera mihi uti quæso liceat. Nostri procul dubio, nostros Boleslavienfes in diverforio zur güldenem Eyle hospitio uti: eos proinde, vel etiam Gryphenbergenses, qui ibidem, vel certe in eadem vicinia divertunt, interrogari velim, an aliquid literarum ad me habeant, vel etiam aliarum rerum. Ac quicquid istud erit, ut absque mora per certos homines ad me mittatur, etiam atque etiam oro. Ego tibi vicissim meam operam loco, dedico.

Reverendum Clarissimumque Virum D.D. *Beckerum*, nec non Magnificum D. D. *Dresserum*, & M. *Schmuckium* ex me officiose & amanter salutare suæque de litterario colloquio factæ promissionis benevole & cupide admoneri velim. Scripsissem dudum, nisi prioris alloqui illis potius cedere, quam præripere veræ amicitiae esse existimassem. Quod si videre me εὐπροσήγορον, quam ἀντιπροσήγορον esse debere, non ægre tulerint, meam θρασύτητα, vel θαρράλεότητα. Sed bene in Christo cum omnibus vale. Dedi penultima anni 1599. Witteb.

Hum. T. studiosiss.

Salomon Gesnerus. D.

Epistola Christophori Schleupneri.

Salutem per Christum, nec non pacem & gaudium in Spiritu Sancto.

Valde me exhilararunt R. T. D. literæ. Singularis in me

me benevolentia, & accessionis amicorum indices. Dudum hoc ipsum desideravi quidem, quod ultro mihi bono cum Deo contingit: nolui tamen sine urgente causa in vestri alloquium assurgere. Promitto autem R. T. E. pro stabilimento nostræ amicitia & conjunctionis, devotas preces, sincerum amorem, debitum honorem, & paratissima studia pro virili. Familiaritas certe inter B. nostrum D. *Schmuckium* & me, etiam sera erat, sed & seria & ferventissima: quod etiam de nostra conjunctione futurum spero.

Officiolum, quod Dn. Matthæo *Rhostio*, Collegæ R. T. E. præstiti, admodum exile est, & cum operosa vestra gratiarum actione nullatenus comparandum. Utinam in majoribus, vestris possem inservire commodis!

Status meus & meorum his periculis non caret, ob controversias nostris cœnobiis, ex quibus alimur, motas. Et dudum dolui, tantam rem in aulis tam negligenter agi. Et in testimonium vocare possum totam hujus regionis ecclesiam, calidis meis monitionibus locum non esse datum. Instar maximi beneficii mihi esset, si Deus annos D. D. *Polycarpi*, Præceptoris mei Venerandi, in hac nostra tempora extendisset. Ejus enim consilia moderata erant, & Reipublicæ Christianæ proficua. Sed ad quid hæc?

Quod restat, oro R. T. E. ut in salutando Magnifico, omnique Reverentia dignissimo viro, Dn. Johanne Ernesto *Luthero*, quem apud Affinem meum Dn. Johannem *Röberum* (*Kölerum*) in contubernio Dn. Philippi vidi, haud gravatim vicarium agat. Ach ich gedencke der alten Zeit, der vorigen Jahre: Mein Geist muß forschen. Vale Vir R. & certo statue, me esse

Dab. Curia
2. Julii An, 29.

T. R. E. observantem
& studiosissimum:

Christoph. *Schleupner* D.

Epistola D. Joh. Hulfemanni.

Ut annus iste recens in orbitam versus, Annos aquilinos vigoremque ac robur aquilinum ætati Tuæ adjiciat, speratisque pacis fructibus Tuos etiam canos beet, antequam illi oculis nostris subducantur; hoc præcipue & impense Deum veneror. Accedit ad hoc pietatis officium, quod venerando nomini tuo cæteroquin debebam, officium humanitatis, a Vestrato M. Joh. Teubero. Exhibuit is mihi litteras a Cancellario Vestrato scriptas, sponsorias officii sive muneris Conrectoratus in Schola Vestra, sub conditione mittendarum a quopiam Theologo hujate systaticarum: Quas a me potius, quam ab alio se petere posse existimavit, eo, quod sub inspectione mea in Nicolaitano nostro ludo hætenus militaverit. Suane commoda aucturus sit per hanc mutationem, non inquirō: Cæterum hic muneri suo ita functus, nihil ut deprehensum fuerit in eo labis. Quocirca dignus est, quem patria habeat benignius, ac nostra penuria potuit.

Osnabrugi hærent Romanenses in expositione finalis sententiæ suæ, ad Protestantium statum Replicam, novellis cavillationibus rerum transactarum oppositam. Uti video ex collatione instrumenti pacis sub discessum *Trautmansdorfii* typis excusam. Exceptionem postea a Romanensibus interpositam, & Replicæ Protestantium; cesserunt hi in 30. & pluribus punctis a re jam transacta. Sveci urgent tanquam summas Graciæ fortunas, felonix præmium id est satisfactionem Hassiacam.

Hiscie diebus misit ad me Dn. D. *Rothmalerus* Superint. Rudolstatinus Dissertationem in synodo Pastorum propositam, de necessitate Bonorum operum, ad salutem obtinendam. Quam erudite ac solide confutavit, recensitis ordine cavillationibus ab *Hornejo* propositis. Ita palmas nobis præripiunt, quibus in pascendis suis ovibus abunde satis negotii erat. Nec assequi
possum,

possum, quid causæ moveat Duces Saxonicos, ut Jenensibus Theologis silentium imposuerint de hac controversia. Etiam Dn. D. Joh. *Major* Senior, legendas mihi exhibuit prælectiones suas in Pandoram illam Helmeftadianam: sed quidam Collega ejus, e vestigio per litteras rogabat, Dehortarer bonum senem a publicatione istius scripti polemici, quum illustrissimos principes propositum illud haut dubie ad indignationem sit provocaturum. Si fraudi nobis aut invidiæ futurum est, tueri limites a Majoribus nostris tanto labore positos, &, quod præcipuum, imo unicum & omne punctum facit, Apostolicæ doctrinæ puritatem a fermento pseudo-Apostolico vindicare; nescio, qualem Dei cultum, quam religionem posteris suis relinquere velint ii, qui homines heri & nudius tertius natos impune grassari sinunt, in pomœria & pascua salutis suæ, quum nec lepores nec aprum venari aliis permittant in territoriis suis. Refelli idem argumentum in Cap. XII. Breviarii, quod adhuc sub proëlo est. Te autem Venerande Senex, majorem in modum rogo, ut excubes, quod strenue facis, pro impetranda a Deo tranquillitate publica non minus Ecclesiarum quam Rerump. communis Patriæ nostræ. Quotidianarum precum sacrificiis longævitatem ac felicitatem Tuam vicissim apud Deum postulabimus. Atque ego quidem

Lipsiæ d. 25. Jan.
1648.

studio omni officioque
T. pl. R. D. addictis-
simus

Joh. *Hülsemannus*. D.

Epistola Joh. Rosini.

Gratiam & Pacem a Deo Patre, per Dominum nostrum Jesum Christum Immanuelem. Litteras R. D. T. recte accepi, & cum voluptate perlegi, siquidem mihi multiplicem occasio-

nem præbuerunt, agendi IPSI gratias: primum, pro tam proluxa & benevola precatone felicitis decursus hujus, quem modo inivimus, novi anni: faciat DEVS Clementissimus, quod bonum visum fuerit in oculis ipsius: Deinde, quod R. D. T. moram istam nostram in transmittendis *concionibus* & excusaverit ultro, & adhuc perbenigne polliceatur, decenter esse excusaturam: Clementissimus DEVS Eidem vicissim benefaciat pro hoc & aliis beneficiis. Jam mitto *tertiam concionem*, perbreve & simplicissimam: Non enim aliter patiebatur auditorum ratio: & sane (in hac etiam concione non omnia, hoc quidem tempore, publice) dixi, quæ in chartam conjeci. Peto autem majorem in modum, a R. D. T., ne & hanc moram ægre ferat, & quod nuper multæ fecerim mentionem; quod me pœnæ pœnituit. Et quomodo R. D. T. ipse statim excusavi; Ita excusatum quoque habeo Amplissimum Dn. Cancellarium. Nam alia manu id erat litteris Reverendi Consistorii adscriptum. Quidquid sit, ego volens tardior non fui. Quod injecit R. D. T. in nuperis suis, de publicanda secunda a) concione: ego eam tantumnon æstimo, quæ in publicum prodeat; nisi ubi verbum Dei habet. Secundum mandatum misi eam, sicut & alteras, ad R. D. T. & sufficit mihi, si ex illis cognoscatur, Sereniss. Dn. Elect. nostri & Rev. Consist. Vestri mandato me libenter parere voluisse, & quantum in me fuit, satisfacere.

Ætatis R. D. T. in litteris mentio, revocat mihi in memoriam sermonem quendam Nob. & Ampl. quondam Viri Dn. Jac. b) *Bongarsii*, Galli, Henrici IV. Regis Galliæ Consilarii & Legati, qui, cum me ante annos aliquot, in diversorium publicum ad prandium invitasset, deque ætate mea quæsivisset, egoque ipsi respondi, me non procul abesse a sexagesimo ætatis anno; Ille me intuens, *velim atque optarim, te adhuc alios sexaginta annos vivere*, dicebat: Sic ego R. D. T. precor,

cor, & opto ex animo, ut numerus annorum ipsius adhuc duplicetur.

Nuper ad me Norimberga transmissa est tabula, in ære incisa, & inde expressa, in memoriam festi, & *anni Jubilæi Evangelici*. In hac expressæ imagines Lutheri & Philippi, ad mensam sedentium, in quo scriptum majoribus characteribus: **VERBUM DOMINI MANET IN ÆTERNVM**. Post quem librum existit in altum erecta imago **CHRISTI** crucifixi; super ea imago Spiritus Sancti specie columbæ; in summitate nomen Jehova Hebraicis litteris scriptum, personam æterni Patris denotans. Prope Lutherum ad dextram tabulæ, est imago Friderici Sapientis, Electoris stantis, habitu ipsi familiari & usitato, cujus ensis Electoralis in mensa depositus: In altera tabulæ extremitate sinistram versus prope Philippum, imago nostri Serenissimi Dn. Electoris, habitu Electorali, gestantis in dextra ensen Electoralem, mucrone in altum erecto. Utriusque Principis Electoris imagini adscripta sunt Symbola eorum: Friderici quidem: **TANTVM, QVANTVM POSSVM**: Nostri autem Seren. Electoris: **SCOPVS VITÆ MEÆ CHRISTVS**. Titulus five inscriptio tabulæ est: *Christo Soteri, veritatis vindici, lucis Evangelicæ Restauratori, tenebrarum depulsori: Evergetæ suo optimo, Ter Maximo, Ecclesia per Germanias restaurata laudes perennes grata exsolvit, & posteris hoc beneficium exoptat perpetuum. Anno Sæculari cō lō c XVII. Infra mensam e tabula continens rithmos Germanicos, celebrantes hoc Dei beneficium summum. Subscriptum majoribus characteribus: Tibi Cherubin, & Seraphin incessabili voce proclamant. Ita Jubilate animis gratis. Jubilate Deo. Subiectum denique hoc tetraſtichon:*

*ISLEBII natus, superis quoque redditus oris,
Convellis tumidi regna, LVTHERE, Papæ.*

Postera

*Postera si sancti bene dogma secuta fuisset
Turba Ducis, jam nil fraus tua, Roma, foret.*

Ad extremitates hujus tetrastichi sunt typi, ceu nummorum: in uno ad dextram expressus olor natans in aqua, & scriptum in circumferentia nummi: *Olor invictus virtute divina:* in altero ad sinistram, mensa expressa, cui impositus liber apertus, cum iisdem verbis, quibus superior: *Verbum Domini manet in æternum:* candelabrum item cum lichno ardenti: infra mensam modius: in circumferentia adscriptum: *Jam lucet omnibus, modio remoto, &c.* Hæc nunc R. D. T. exponere vultui, si fortasse memoratum non vidit typum: Eamque majorem in modum rogo, ut meæ tarditati in transmittenda tertia concione, & loquacitati in hisce litteris ignoscere, & me, meamque conjugem in hac nostra ingravescente ætate (ingressus enim sum annum ætatis sexagesimum septimum, natus anno MDLI. die Joachimi, qui tum fuit XV. Decembris, suscipiente me ex Baptismo, honesto ac prudenti viro, Joanne Cotta, Consule Isenacensi, agnato five cognato ejus honestæ matronæ, apud quam vixit *Lutherus*, scholam Isenacensem puer frequentans: Conjux autem mea agit annum sexagesimum octavum, nata Vinariæ anno MDL. die Mercurii post festum diem Bartholomæi Apostoli) & parvum nepotem, eumque unicum, si piis suis ad DEVM precibus commendatum habeat: Quam ego vicissim cum honestissima conjuge & familia clementi tutelæ, protectioni, ac gubernationi DEI Optimi Maximi etiam atque etiam diligenter commendo. Data Naumburgi a. d. IV. Kalendas Februarii, anno a nato Christo Salvatore ∞ lō c XLIX.

R. D. T. omni studio, pietate, & observantia colens

Joannes Rosinus, Ecclesiastes in templo cathedrali ejus loci.

- a) Scripta a Rosino edita recensui P. I. p. 72. quibus addi queunt, quæ hic allegantur conciones, quanquam a me nec visæ nec lectæ. Eadem pagina mentionem feci Magnif. & Ill. Cracovii, Decani Numb. Heic vero moneo, hunc ipsum *Chronici Turcici* copiam Rosino fecisse. Exemplar quoddam hujus libri parenti suo dedicavit, cujus dedicationis verba ita sonant:

Reverendo viro, pietate, eruditione & constanti veritatis confessione præstantissimo virtutibusque ornatissimo, Domino Magistro Bartholomæo Rosino, Ecclesiæ Dei, quæ est Ratisbona, Pastori & Superintendenti, Patri suo optime merito & charissimo, hoc sue erga ipsum pietatis & observantiæ monumentum ponit, librumque hunc LIBENS MERITO DONAT DEDICAT obsequentissimus filius Johannes Rosinus, Pro-Rector scholæ Ratisbonensis, Calendis Januarii ineuntis anni a nato Christo Salvatore M. D. XVIC. quem eidem faustum felicemque precatur.

ANTIQUITATES ipsius ROMANAS plagii nonnulli insimulant. Commendat tamen easdem his verbis Ill. B. de LYNCKER Instruct. Forens. l. 2. memb. 1. Sect. 1. p. 1. c. 1.

Compendium Antiquitatum Rom. edidit Phil. Caroli, ut & Jo. Cunrad Dieterich, Kippingius, Jo. Thysius; sed præcellit Joannes Rosinus rerum amplitudine & auctoritate cum notis Tb. Dempsteri a Murero J. C. Scot. Amst. 1583 Basil. in 4. Hinc operæ pretium duxit M. Frid. Hildebrand, scholæ Nortbus. Con-Rector, Antiquitates has in Compendium contractas bono juventutis dare.

Historiam trium Saxon. Ducum allegat Seckendorff. l. 2. Hist. Luther. Sect. 6. f. 33. a. his verbis: Incidit hunc in annum 1525.

- - mors FRIDERICI Electoris Saxonie. Obiit enim in arce sua Lochaviensi, ex obstructione vesicæ d. 5. Maji, qui erat Veneris post Dom. Miser. Dom. circa horam 5. post meridiem, ætatis anno LXIII.

- - - Nota sunt, nec spernenda, quæ de eo dudum edidit Vir non vulgariter doctus JOHANNES ROSINVS. Sed amplissima historiæ materiam suppeditat ARCHIVVM VINARIENSE, ex quo suppleri possent & deberent quæ GEORGIVS SPALATINVS commentatus est.

- b) Commmercium literarium Rosino intercessit cum viris clarissimis J. G. Bar. ab Hassenstein, Gebhardo a Meyendorff, Matthia Bergio. P. II. K scholæ

scholæ Catharinianæ apud Brunswicenses Rectore, G. *Waltero*, Reipubl. Vinar. Synd. M. Jo. *Wolffio*, Schol. Ratisb. Rect. præcæteris vero cum Jac. *Bongarsio* Reg. Gall. Consiliario & apud Dan. Regem Legato. En! Epistolam ipsius ad *Rosinum*:

*JOHANNI ROSINO. Argentina accepi, quas ipsis Cal. ad me dedisti. Iis respondeo raptim & distractus varie. Quæ ad te misi, misi, ut tibi habeas, non ut remittas. Notitia illa non est ullius libri judex, namque similem habuit SCHONHOVIUS, nisi fallor, & ONVPHRIUS, sed nostrâ plenior quibusdam locis. De conjuratione scelerata & prodigiosa in Regem, *) vere ad vos perlatum est: de ea vero certiora ad te mittam brevi, tu interim NOS JVVA PRECIBVS TVIS. Francofurti. 5. Aug. 1602, v. Bongars. & G. M. Lingelsheim. Epp. Ed. Argent. 1660. in 12. p. 78.*

*) Innuit Henricum IV. R. G. v. *Tbuan.* l. 72.

Bongarsius in Daniam aliquando huc transiens, atque ad *Rosinum* invisens Bibliothecam ipsius optime instructam perlustravit, cumque edenda aliqua urgeret, *Rosinus* vero cunctaretur, ille in hæc tandem erupit: *qualem quæsi, talem non inveni.*

De Sponsa *Bongarsii* Argentorati ipsa, quæ nuptiarum solennibus destinata fuerat, hora subito extincta. v. *Casaub.* Epist. 128. f. 146.

Insignia ROSINORVM exhibent Pegasus. Symbolum fuit: *In spinis rosa, in fletu solatium.*

Epistola D. Joh. Försteri.

Ευχαιγεν ἐν τῷ κυρίῳ πάντοτε.

Pergratæ mihi fuerunt tuæ litteræ una ex parte: ex altera vero admodum ingrata. Pergratæ propter significationes amoris tui, quas mihi dedisti satis luculentas; pergratæ propter salutes, quas mihi amici apprecantur; pergratæ propter felicia successoris mei auspicia, & alia. Ingratæ autem propter Vestri τῆ προεσώτος impietatem; ingrata ob - - - Hic propter rumores bellicos novi est nihil. Fama est, Electorem Serenissimum velle in urbem nostram milites præsidarios collocare. Quod si fit;

fit; quid expectandum nobis aliud; quam omnium rerum ad victum cultumque corporis pertinentium caritas, Coetusque Academici subita dissipatio? sed prohibeat istud summe misericors DEUS, & potius dissipet gentes, quæ bella volunt.

Mitto quædam Thesew exemplaria, quibus inscripta sunt, singulatim distribuendas. Legat T. R. Ex. eas, & quia ejusdem judicio plurimum tribuo, fraterne peto, ut submoneas, an methodus satis videatur concinna. Eadem enim methodo reliquos articulos fidei nostræ controversos pertractare constitui, sed multo brevius, interque privatos parietes, rogatu studiosorum SS. Theologiæ. Tuo nomine salute impertii hodierno die, cum simul egrederemur templo, Dominum D. *Balduinum*, Virum certe optimum, doctissimum, & tanto, quo fungitur munere, longe dignissimum. Fuit illa huic perquam grata & jucunda, & a me petiit, ut ipsius loco R. T. E. vicissim fausta & auspicata quæque apprecari velim. Meo autem nomine ut iterum officiose salutes omnes nostros amicos, obnixè rogo. Tuam Catharinam cum Filia utraque mea quoque Barbara optime Tecum valere jubet, simulque diutissime. Dabam perpro-
pere 29. Maji Anno 605. Witebergæ

T. E.

ὁλοκλήρως

Joh. Försterus, SS. Th. D. &
Prof. ibidem.

Epistola M. Joh. Rhenii.

Pacem & multa anni prospera fata novi!

Pro magna erga me immerentem liberalitate magnus adhuc sum debitor Tuæ Rev. Amplitudinis. Ut itaque memoriam saltem grati animi qualemcunque ostendam, ecce jam iterum T. D. triviali quodam libello, qui propter incommoditatem mercatus nostri ab opificibus insui & compingi non potuit,
K 2
grava-

gravatum forte magis, quam ornatum eo. Rogo autem, ut T. A. meam importunitatem mihi ignoscere velit, & præfationem tantum, vel, quod idem est, unam ex istis meis *defensionibus* a principio usque ad finem perlegere, ne gravetur. Fortassis & T. A. sua autoritate & gratia apud Dominos Consistoriales per occasionem bonæ huic causæ bonorum & conscientia prædicatorum virorum patrocinium impetrare studebit. Ego feci quod meum est, si alii suum officium prætermittunt, excusatus sum coram Deo & hominibus. Visitationes interdum instituuntur magnis sumptibus, ut incommoda scholarum explorantur, jam satis manifestum est tantum damnum, quod patitur imbecilla juvenus. Videbimus igitur quid facturi sint ii, quorum ea cura propria est. Grammaticam Græcam hic adjunctam mitto famulo D. T. qui me, cum istic essem, ad vestras antiquitates perlustrandas eduxit ac reduxit. Reliqua exemplaria *Defensionum* DD. Collegis vel aliis eruditis communicare licet. Hisce T. R. A. Deo O. M. cum omnibus suis commendata, & a Dn. D. *Schmukio* & *Setho* nostro officiose salutata in Christo bene feliciterque valeat. Lips. 13. Januarii

Ao. 613.

T. R. A.

observantissimus

M. Joh. Rhenius.

INDEX I. PERSONARVM,

quæ recensentur.

	A.	pag.		pag.
Ucfer, Vitus,		26	Höppfner, Nicolaus,	9
	B.		Humbertus, Episcopus Basil.	2
Baumgärtel, M. Joh.		15		I.
Becmannus, M. Christianus		15	Ilmer, M. Georgius,	26
Berger, M. Fridericus		26		K.
Berriecht, Joh. Fabianus, Con- sul Numb. Primar.		25	Koch, Bartholomæus,	3
Blossius, M. Ludov. Christoph.		22	Krause, M. Sixtus,	26
Blumenröder, M. Damianus		33	Krumholz, M. Christianus,	16
	C.		Kühn, M. Petrus,	3
Chemnitius, M. Ambrosius,		11	- - M. Johannes,	ibid.
Colerus, M. Theophilus,		15		L.
Cruciger vel Creusiger, M. An- dreas,		13	Lange, D. Christianus,	9
	E.		- - D. Christophorus, C. P.	
Ekhard, M. Tobias,		15	C. Consul Numb. Prim.	25
	F.		Lauterbach, M. Joh.	20
Faber, M. Henricus, Gymnas. Quedlinb. Rect.		31	Leopoldi, Andreas,	13
	G.		Loth, Alexander Paulus,	25
Göze, Michael,		25	- - Sebastian,	ibid.
Gschwend, M. Adamus,		15	- - Paulus,	ibid.
Günther, M. Christianus,		20	Lyfthenius, M. Georg.	3
	H.			M.
Hartwig, Johannes.		26	Melissander, alias Ucfer, D. Joh.	
Heider, M. Christianus,		ibid.	Henricus,	18
Hellborn, M. Joh. Christoph.		ibid.	Mitis, Thomas, Bohemus Niem- burgensis,	43
Henricus III. Episcopus Basi- leenfis,		1	Müllerus, D. Paulus,	13. 15
Hirsch, M. Gordianus,		15	Müller, M. Joh.	26
				O.
			Oblik, Georgius, Abbas Kay- fersheim.	2
			K 3	Pfell,

I N D E X.

P.	pag.	S.	pag.
Pfeil, D. Franciscus,	10	Salsmann, M. Philipp.	15
Trange, M. Christian.	26	Schilterus, D. Johannes,	17
Pretten, M. Joh.	15	Schirmer, M. Christophorus,	15
Probst, Petrus,	9	Schlöer, Johannes,	9
R.		Stelkner, M. Joh.	15
Ranifius, Sigismundus,	25	Stemler, M. Joh. Christian,	15
Rohte, M. Martinus,	9	Z.	
Romanus, Joh. Phil,	25	Zerbst, M. Joh.	9

INDEX II. RERVM.

A.	pag.		pag.
Arnoldus, Georgius, Episcopat- us Numburgensis Cancellar- ius, vitam Mauricii, Sax. Elect. scripsit, in ejus dedi- catione J. G. Arnoldus, pa- truelis probitatem & justitiam laudat,	44	Lauterbachium, Episcopatus Cizensis Superint.	58
Ejusdem Epitaphium.	44. 45	Chemnitii, M. Christiani, tan- dem Doct. Theol. Past. & Superintend. Jenensis Episto- la ad eundem Lauterbach.	62
B.		Chemnitianum Stemma.	12
Berger, M. Friderici, Rect. Scholæ Cathedral. Numb. Programma ad Parentalia Dn. Julii Pflugii, quo vitam Pflugii nervose exposuit.	33	Cundisii, G. epistola ad D. Lau- terbachium, Superintend. Ci- zens.	60
Bertram, M. Sixtus, Pastorum Numb. recusavit,	54. 55	D.	
Biblia Schleusingensia notantur.	55	Dauderstadii M. Christoph. Epi- stola, ad eundem.	47
Blossii, M. Lud. Christoph. Rect. Scholæ Numburg. Senat. Disputationes, Programmata & Carmina recensentur,	22, 23	E.	
C.		Ecclesiarum scholarumque visi- tatio prima, ab Henrico, Du- ce Saxonie, instituta.	8
Calvisii, Sethi, Epistola ad D.		Eylenberg, Caspar. Matthæi, Historia Episcoporum Num- burgens. MS.	55
		F.	
		Flacii Illyrici, Matthiæ, Episto- la ex αὐτοῦ γεγραμμένη.	57

	pag.		pag.
Försteri, D. Joh. Epistola.	74	etymologia & origine Vocum	
Franzii, Wolfgangi, Epistola		Alemannicarum.	20
de causa Georgii <i>Prassen</i> , civ.		Lythienii, Joh. Vita & fata a M.	
& sart. Witteb. contra M.		Petro Horn, Præt. Weissen-	
Georgium Sc - -	59	felf. consignata.	4
Friderici, Electoris Saxonæ,		M.	
mors.	73	Melissandrinum stemma.	19
G.		Mülleri, D. Pauli, Witteber-	
Gedicci, Simonis, Epistola.	64	gens. Rector. Schol. Senat.	
Gesneri, D. Salomon. Epistola		Numburg. Vita & fata	14. 15
ad Lauterbachium.	65	N.	
H.		Nummus argenteus, quem Ni-	
Henricus III. & Humbertus, E-		colaus von Amßdorff, Episco-	
piscopi Basil. Comites a Nei-		pus Numb. cudi fecit, descri-	
wenburg, claris Numburgen-		bitur.	33
sibus, sed false, a Vulpio an-		P.	
numerantur.	1. 2	Pfeilii, D. Francisci, MS. (Co-	
Hülsemanni, D. Joh. Epistola.	68	pial-Buch,) in quo diploma-	
I.		ta ac Privilegia, Episcopatum	
Incendium magnum Numbur-		Numb. concernentia, con-	
genfe Ann. 1532.	7	gessit.	11
K.		Pflugii, Julii, vitam nervose	
Kayfersheim, Cœnobium lauda-		enarrat M. Frid. Berger,	
tur.	2	Rekt. Scholæ Cathedralis	
L.		Numb. in programme.	33
Lange, D. Samuel, Theol. Prof.		-- monumentum a Petro de	
& Superintend. Lipsiensis, in		Neu, Marck & Conrado a	
pueritia nudis pedibus scho-		Breitenbach consignatum.	38
lam Numburgensem frequen-		-- ejus Pater Colloquio Lipsien-	
tavit.	9	si An. 1519. præfuit.	40
Langeri carmen ad imaginem		-- iter in Italiam suscepit A. 1512.	
Veneris.	56	ibid.	
Laurentii, Mart. Christoph.		-- sententia de Ciceroniano	
Rekt. Numb. Scripta quæ-		Erasmi in Epistola ad Men-	
dam, Part. I. addenda.	56	zerum.	41
Lauterbachii, M. Joh. Exerc. de		Pollicarius, M. Joh. Superintend.	
		Leu.	

	pag.	S.	pag.
Leucopetr. (1562) cur in carcerem conjectus	43		
R.			
Rectores Scholæ Numb. Senatoriæ ab anno 1541 -- 1732. ex pulvere scholastico in Ecclesiam evocati	15		
Rhenii, M. Joh. Epistola.	75		
Rosini, Johannis, Ecclesiastis Numburg. Epistola ad Lauterbachium.	69		
-- ejus Antiquitates Romanas laudat & commendat Illustr. Baro de Lyncker, it. Seckendorffius	73. 74		
-- ejusd. commercium litterarium	74		
Schilteri, D. Joh. vita, fata & scripta			17. 18
Schleupneri, D. Christophori, Epistola			66
Speculi Saxonici Autor Epko a Kepkau, nobilis			28
T.			
Theilii, M. Joh. Scripta quædam in Parte I. omissa			52
-- ejus Epistola ad D. Bertramum de loco Matth. II, 12.			ibid.
Tyllichii, Joh. Chronicon cum Vetero-Cellensi an idem?			27. 28

Sphalmata.

pag. 11. lin. 14. terræ - leg. tanæ.
 pag. 25. lin. 25. Schweiniß - leg. Schleiniß.
 pag. 26. lin. 3. Kertbaria - leg. Skeitbaria.
 lin. 17. Ilmee - leg. Ilmer.
 pag. 32. lin. 29. ab - leg. ob.

Schamelius, Johann Martin, / Flacius, Matthias, / Calvisius, Sethus,

Jo. Martini Schamelii, Past. Primar. Numburgum Literatum In quo Viros,
quos vel protulit Numburgum, urbs ad Salam Episcopalis, vel fovit ac aluit,
eruditione aut scriptis præstantes, secundum temporum seriem breviter
recenset

Bd.: Pars II. : Exhibens Continuationem Partis I. & ejusdem Supplementa: Ac
cedunt Epistolæ Flacii, Calvis

Lipsiae Anno 1736

Bamberg, Staatsbibliothek -- JH.Coll.vit.q.20-a#2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11735631-9

VD18 15551601